

TEATER

№ 5

MAI

1936

Sobiva materjali
kevadriietuseks
leiate

A/S. **TEKLA**

riideäridest:

Tallinn, Valli 10,
Tallinn, S. Karja 15.
Haapsalu, Ehte 2.
Kuressaare, Kauba 2.
Mustvee, Tartu 15.
Narva, Peetri pl. 2.
Petseri, Kaubarida 6/7.
Pärnu, Vee ja Pika t.
nurgal.
Rakvere, Turuplats.
Valga, Kesk 14.
Viljandi, Tartu 6-a.
Võru, Jüri 5-a.

Jälgige meie vaateakende
kevadreklaami ja külas-
tage meie ärisid ostu-
kohustusega.

A.-S.

**VENNAD
KIMBERG**

Traadi- ja naelatehased
TALLINN

Kontor: Nunne 16.

Tel. 448-17.

Tehased: Katusepapi 35.

Tel. 304-34.

—

Meie valmistame:

NAELU — lati-, katuse-, papi-,
pleki-, vormi-, side-, sadul-
sepa-, saapanaelu jne.

KABJANAELU,

OKASTRAADI OBADUSI,

TRAATI — haljast, põle-
tatud, tsingitatud, va-
setatud, lakeeritud,
vedru-, telegraafi-,
klaasimistraati jne.

OKASTRAATI,

HOBUSERAUDU,

NEEDE — rauast,
vasest, alumii-
niumist.

RAUAVITRIOOLI.

MICHELIN

auto- ja jalgratta-

k u m m i d

VABRIKULADU O/Ü. TARMO

TALLINN, NARVA M. 6

OSAKOND RAKVERES PIKK TÄN. 5

Kindlustage oma varandus ja elu

Kindlustusselts

EEKS-MAJJA'S

Kodumaa vanim kindlustusselts

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

REISIBÜROO

PEAKONTOR: Tallinn, Raekojaplatsil. Kinga tän. 3. Tel. 433-20.

OSAKONNAD: Tartu, Suurturg 7. Tel. 3-72
Pärnu, Rüütli tän., Endla majas. Tel. 1-13

TELEGRAMMIDE AADRESS: Erbo, Tallinn.

RAUDTEEPILETITE MÜÜK:

- a) kõikidesse kodumaa jaamadesse.
- b) kõikidesse Euroopa suurimatesse linnadesse.

LAEVAPILETITE MÜÜK:

- a) kõikidel kodumaa ja Balti mere liinidel.
- b) ookeanipiletid inglise, saksa, poola, prantsuse, rootsi, hollandi, itaalia ja ameerika laevaliinidel, kõigisse suuremaisesse ulgumere sadamaisse.

Esindus ja agentuur kõikidest suurematest Euroopa reistbüroodest.

Rahavahetus ning valuuta ost ja müük turistidele.

Välismaa passide ja viisumite muretsemine.

Ringreisipiletid turistidele kogu Euroopas.

Õhusõidupiletid turistidele „Aero“, „Deroluft“ ja „Lot“ liinidele.

Kohalike omnibuseelinide piletid, o-ü. „Mootor“ ja teised.

Nõuanded ja arvestused reiside kohta tasuta.

A/S. „EESTI REISIBÜROO“

Elusloomade, liha ja
lihasaaduste eksport.

EESTI PEEKONI

EKSPORTÜHISUS

TALLINN,

Pärnu mnt. 23, tel. 463-63.

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Rätsepatööstus
G. Reisman

TALLINN,
Vana Posti 6
Telef. 436-42

Standard-
naftasaadused

A/S.
Eesti-Petrol
Tallinn, Suur Karja 4,
tel. 446-72

Th. Kaarmann

koloniaal-,
kodu- ja
välismaa
veini äri.

Raekoja 8

Tallinn

AKTSIASELTS

„VILL“

Narvas, telef. 161, juhatus 70.

Villase ja siidriide kudumine.
Riide värvimine, trük-
kimine ja apretuur.
Villase ja puuvilla-
se lõnga värvimine.
Merseriseerimine.

Meie riided erinevad värvitoonide
ja värvi ehsusega, kuna oleme
just spetsialiseerunud apretuuri
ja värvimise headuse tõstmisele.

Lõnga ja riide müük
ainult suurel arvul.

Tallinna ladu, S. Karja 20.
Telef. 450-39.

N. Teliste

Suures valikus igasugust riidekaupa

Viru t. 10, telefon 450-93. Tallinn.

KR. SAAR & KO

Tallinnas, Viru 3, tel. 461-20

Tartus, Raekoja 2, tel. 6-94

Jalgrataste, abimootorite, õmblusmasinate

soodsaim ostukoht.

TIME TO RE-TIRE
GET A FISK

FISK

autokummid on tugeva ehitusega,
vastupidavad ja odavad hinnas

O-Ü. H. LAGUS & Co.

Tallinn, Vene tšn. 13.

Firma

J. Viidermann

Tallinn, Viru 6

soovitab lugupeetud daamidele suures
valikus Viini ja Pariisi elegantseid
modell-kübaraid,

käekotte, sirme, salle, igasugust sametit
ja lameed, tülle, kleidi- ja pesupitse
ning -kaunistusi, siid- ja trikoopesu,
sukki, kindaid ja muid moeartikleid.

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

C. PETENBERGI veinid

on saadaval kõigis restoranides kogu Eestis

NÕUDKE NEID IGAL POOL!

Veinikauplus C. Petenberg asub

Tallinnas, Pikk 17, Börsikelder

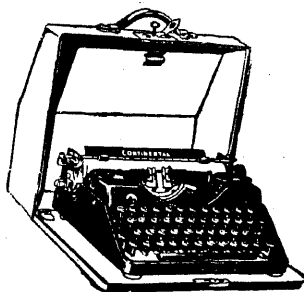
Asutatud 1849. a.

CONTINENTAL

KOHVER-KIRJUTUSMASIN

asendab

oma tugeva ehituse ja käepärasuse tõttu täiel määral büroomasina.

Vaadake — veenduge.

LIER & ROSSBAUM

TALLINN, VIRU 7.

Ka teatrirahvas
suitsetab meelevdi
idamaa paberosse

ORIENT

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Suvitage Tõrvas.

Rahulikem sisemaa suvituskohi

Tõrva oma ilusa looduse ja vaheldusrikka ümbrusega on **sobivaimaks suvituskohaks** loodusearmastajatele ja tõelist rahu ja puhkust vajajatele.

Vaatamisväärilisi kohti:

Muistne maalinn «Tantsumägi», Helme lossimägi varemetega ja maaaluste käikudega, Orjakiivi Keisrijõe kaldal, Tikste org ja oja, Helme kirik, Keisripalu mets, Barklay de Tolly matusepaik Iõgevestes, Emajõgi ja Võrtsjärv, legendaarne Valgjärv, Taagepera j.n.e.

Spordi ja tennisplatsid,
veespordi võimalused,
pargis suvemuusika.
Soodsad, odavad linlikud elamisvõimalused.

Autobuseühendused:

Pukasti Tõrva igapäev kell 7,05. Teispäevi, neljapäevi ja laupäevi ka kell 15,10. Tõrvast kell 20 ja 5,15;

Valgast Tõrva igapäev kell 10 ja 16,30, pühapäevi 9 ja 20,30.

Tõrvast kell 7 ja 13,30, pühapäevi 7 ja 18,30;

viljandist Tõrva äripäevi kell 16,30
Tõrvast kell 7,15

Lähemaid teateid saab Tõrva linnavalitsuselt kirjalikult või telefonil 14.

Suuremaid pansione O. Reisenbuk, Puiestee 2, Tõrva.

*Paberikaupu,
kirjutustarbeid
ja
kingitusesemeid*

ostate alati kõige soodsamalt

K-m.

*Karl Loog &
Axel Seffers'i
juurest*

TALLINN V. KARJA 3.

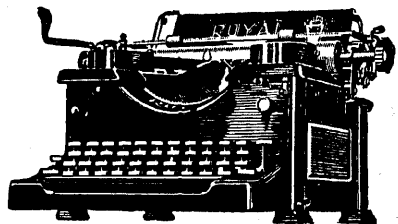
tel. 449-13.

ROYAL

ROYAL — UUS MUDEL

1935. aastal tunnustati Chicagos peetud RAHVUSVAHELISEL võistlusel maailmameistriks.

V-d LOUN & SCHITIKOV

Tallinn, Niguliste 3. — Tel. 434-37.

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulustestega „TEATRIT“.

Ants Murakin

Õige ja kauni keele poole

 Alguses oli sõna ja sõna oli Jumala juures
ja sõna oli Jumal.

(Johannese evangeeliumi I p. 1 f.)

On üldiselt tuntud ja tegeliku elu varal põhjendatud tõde, et tänapäevane läbilõike-inimene oma huvide ja naudingute enamiku jälgimisel püüab oma teenistusse rakendada kaaluvalt sagedamini silma kui kõrva. Kõrv jääb tal seejuures üksnes abiriistaks, kogu nähtava kontrollimisvahendiks. Vajab see väide siinkohal näiteid? Vaevalt. Piisab ehk sellestki, kui tule-tame meele, et ajaleht, staadion, paraadidkarnevalid ja eriti viimasel ajal moodi läinud turism veetlevad inimest ja ütle-vad talle kaugelt rohkem kui näiteks kontsert, loeng või üsna ilma hiilgav-hil-pava silmapeibutamiset teatrimäng. Kõrv on jäänud hooletusse ja ühes sellega ka kõrva vahenditu ahvatleja: inimese suu, koos oma jumaliku kõnekeelega.

Alguses oli sõna ja kõige lõpuni jääb — sõna. Kui kõigist meie kuuldenaudinguid tahame valida endale selle mitmekesiseima ning võimsaima, siis tuleb meil pöörduda teatri juure. Teater aga on teater selle sõna õigeimas mõttes ainult siis, kui kõik too silmanauding: värvisära ja liikuva joone rütm on pandud keerlema ümber elava, kõikevalitseva sõna. Dionüüsose pidudest alates kuni moodsa lavateatrini — jah, isegi kuni rääkiva filmi — on teatri tuumaks olnud sõna. Kõik muu: tants, muusika, miimika, lavapilt, värvilisest kurnast voolav valgus — need on selle võimsa tuuma ilusasti sädelev koor, kuigi seda tuuma vajaliselt kaitsev koor.*

Tänapäevane massinimene armastab rohkem säravat kesta (laiad hulgad on olnud nõnda kõigi aegade „tänapäevil“),

*) Teatri ürgidu tuleb küll otsida liikumisest (tantsust), aga säärase vaatamängu tegelasest näitleja alles siis kui üle ta huulte pääsis esimene mõtet kandev sõna.

hüljates tuuma, otse samuti nagu ta ei hooli suurist mõtteist kirjamehe töös, vaid jookseb hüpelede mööda kirjeldatud seikluste kirevat lillerada. Tema rahutu ja ebapüsiva hinge kohaselt on tänapäev ka teatri juhtivmehed rakendanud näitelavagi ühes elus näitlejaga tegevusse selle kireva koore esile tõstmiseks. Ja näib, et see tendents ei ole veel jõudnud — eriti mõne lavastaja käes — oma valitsemise tippu. Võib-olla kui teatri juhtivmees kord on saabunud sinna otsitavasse kõrgusse, siis vaatab ta ümber ja leiab ehk viimaks oma hämmastuseks, et „elulähedusse“ suunatud tee on ta viinud elu enese jalge alla, kus teda ja ta kunsti tallab inetu ja labane argipäev.

Seda elusat ja elavat näitlejat olen tihti vaadelnud ja vaatlen igal võimalusel keset surnud, kuigi robotlikult liikuvat miljööd laval, keset seda ümbritsevat „dünaamikat“ ja „tempot“. Ja ma näen, et ka näitleja, paraku, on muutumas robotiks; üksnes ta vaistlikult tõusvad ja vaibuvad seesmisel elamused ta osa kujutamisel reedavad ta jumalalt saadud eluõhku, mis aga ei pääse täielisele väljendusele — peale tolle „dünaamika“ — tihti veel autori halvasti voolitud sõnastuse (ah neid tõlkeid võõraist keelist!) või — mis veel pahem — näitleja enda, kodus ning tänaval õpitud kõnekeele kaudu. Aga siin är gem süüdistagem näitlejat, vaid teatri juhtivmeest.

Lavateatri näitleja on esmajoones sõnakunstnik. Tema tõhusaim vahend, mille abil ta end laval maksma paneb ja mille varal ta annab edasi ning kehastab mängitava tüki autori mõtteid ja tema loodud tüüpi ning mille kaudu ta väljendab kõiki oma tundeid ühes sisimate elamuste varjunditega, — on tema elav kõnekeel. Kõik muud; lavalise kuju meie silmale nähta-

vaks tegevad abinõud: poos, žestid, miljöökohane liikumine — kuigi need on näitleja lavalises loomingu väga vajalised asjad — on siiski kõrvalisema tähtsusega (ärgu aga neist ridadest nüüd keegi püüdku välja lugeda sümpaatiat kuiva literatuuri hegemooniale näitelaval). Kui võrra see väide on paikapidav, näitavad selgeimini kuuldemängud raadio kaudu. Näitleja varjundirikas hää ja sõnadekogum ainuüksi loovad kuulajas täielise kujutelu näideldavast stseenist ühes kõigi selle kujudega.

Teater võib näitleja elava sõnaga muidugi minna ka liialdusse. Iseäranis veel halva näitekirjaniku kaasabil, kes on arvanud oma stiili ja pikka, keerulisse lausesse. Meie näitejuhtide vooruseks peab aga lugema, et nad siin alati pliiatsiga on valvel. Kuid hea näitekirjaniku teksti ei ole ialgi tarvis lahjendada kärpimistega. Oli aeg, kus näitleja laval deklameeris pikki monolooge ja publik kuulas neid suurima mõnuga, sest need tulid andeka ja kaudnekeelse näitleja suust. Kuulaja nuttis ja naeris nende ilusõnalduste mõjul ega tüütunud ialgi. Näitleja sõna oli siis nii võimas-vägev. Teame, kuidas see kõik ajaga muutus ja kuidas rohke sõna läks viimaks publikule igavaks. Esimeseks põhjuseks oli kindlasti see, et lavadelt varisesid sedalaadi kaunisõnalised ja vaimukad näitlejad, nagu Sarah Bernhardt, Duse, Agnes Sorma, Ssavina; või Tomaso Salvini, Barnay, Kainz ja rida teisi. Pikad tiraadid laval muutusid elutuks. Siis teatas oma arvamise nõrkinud arvustaja, et näitleja kõneleb, nagu loeks ta raamatut. Ei liigu ega ole tegevuses. Teater aga peab esmaajoones olema teatraalne, painduv ja liikuv. Ja siis hakati pikki monolooge lühendada, täites seeläbi säästetud aeg lavalise tegevusega. Nüüd oldi vabanenud literatuuri üliloormast ning saavutanud laval õige näitlemisviisi.

Ent siitpeale hakkas teatrit ja näitlejat varitsema uus oht. Lavalises „tegevuses“ mindi nüüd juba nii kaugele, et unustati sõna tähtsus ja väärtus. Sõna tõrjuti teisele kohale, et aga lavale saaks tuua enam „dünaamikat“. Hakati koguni filmiga võidu jooksma. Aga liikumise ja tegevuse suhtes piiritute võimalustega varustatud film on teatriga võrreldes sama, mis maasõidukile raketilennuk. Esimese liikumine on piiratud tema püsiva aluspinna tõttu. Teatri aluspind on ta lavapõrand (äärmiisel juhul kogu teatrisaal) ja ta ajajõud on sõna. Kui sõna lõpeb, on teater ja näitleja summitud stoppama, nagu kütte tarvitunud masin, või siis viimane muutub nukuks. Kuid ega teater sellepärast ei tarvitse filmi kadestada, pigemini peaks ta

küll olema tänulik oma poolde suurele arengule. Film võtab teatrit üle kõik laval jaoks raske ja liigse, jättes talle ta eluhõngu: iidse elava sõna. Nõnda on film saanud teatri lunastajaks, mitte aga võistlejaks nagu palju on kurdetud.

Seda teemi juurest eemalesiidumist oli vaja seks, et selgemini paistaks näitleja elava keele väärtus. Meie teatri tehniline ja mänguline külg on teinud võrratu suuri edusamme. Näitejuht viimistleb lavastuse üksikasjaliste peenusteni, dekoratsioonidele pühendatakse nii palju tähelepanu, et need publikule mõjuvad sageli häirivaltki. Kaugeltki samasuurt arengut aga ei ole märgata näitleja keeles. Kui siin ehk ongi katsutud näiliselt sammu pidada lava tehnilise küljega, siis on kaasa mindud üksnes edeneva raamatukeelega. Muidugi on ka see vajaline, sest ka teatril tuleb käia kirjakeele parandamise teed ja omada respekti ka autori stiili ees. Kuid näitleja enese keel ei ole veel viimaseimalgi ajal suutnud teatrijuhtides äratada täit tähelepanu. Ja kui ma praegu tõstan küsimuse: kas meie teatri keel ei ole nii aeglaselt edasi läinud ehk just sellepärast, et too ülitugev „lavastamise“ kirg ja „dünaamika“ ning igasuguste efektide otsimine (lavale on toodud isegi filmiekraan!) on meie näitejuhid peaaegu täiesti vallutanud teinud seega viinud eemale lavalise keele juurest? — siis julgen vastata: jaa!

See elava inimese keel on vanemate kultuurrahvaste juures aegade kestes teatrilaval olnud sagedasti valitsejaks, on omandanud sellepärast tähtsa koha ning on ühtlasi ka seevõrra välja kujunenud, et tal ei tarvitse enam karta allajäämist lavaliste silmapeibutuste kõrval. Noore rahva, veel kujunematut keelt aga ei tohi milgi tingimusel jätta kesale, sest see tähendaks selle paratamatut kängumist, vaid seda tuleb kasvatada ja harida ning puhastada umbrohost, nagu noort sirguvat taime. Kui asja vaadelda lähemalt, siis paistab aga, et meie teatri tehniline külg viimase paarikümne aasta kestes on alati kippunud lämmatama seda arenevat taime ja seda teeb ta iseäranis nüüd. Ega siis see, et meie näitleja kõneleb samasugust keelt, nagu kirjutatakse raamatus või (oo, häda!) ajalehes, ei tähenda ju veel, et ta keel oleks puhas umbrohost. Keel näitelavalt peab olema õilis kui puhtaim kuld, veed üllam ja kaunim kui keel kiriku- või koolikantslist. Viga nähtavasti peitubki siin selles, et näitejuht jälgib üksnes, kas näitleja kõneleb küllalt täpselt autori keelt, s. o. kirjakeelt, näitleja enese keelt aga peale vajalise diktsiooni ta vaevalt paneb tähele. Sest millega siis seletada, näiteks, kas või seda nähtust, et kaks näitlejat ühes ja sa-

mas tükis hääldavad: „müür“ ja „müür“? Veel teine asjaolu tõendab, et meil küllalt ei hoolita näitleja kõnekeelest. Arvustaja, kui ta on läbi sarjanud vead ja ülistanud voorusi, juhib alati publiku tähelepanu (ta on ju vahemees) ka lavaseadeldusele ning dekoratsioonile, mainides alati mõnd trikki või uudset efekti laval: ah, kui leidlik võte! Aga vaevalt leiame kunagi (või siiski ehk ainult viimasel ajal?) kriitikat mõne märkuse näidendi teksti või näitleja keele kohta. Arvustaja ei kuule ju seda, kuna ta jälgib ainult lavastust ning lavaseadeldust ja näitleja juures üksnes ta mängulist külge. Kui midagi taustal liigub või keerleb, siis kriitika tihti märkab selles suurt lavastaja või dekoratoori leidlikkust ja voorust. Aga tavaliselt on ju nii, et halvus teatris tahetakse liikuvate efektidega tõmmata publiku tähelepanu nigelalt mängult (mäletan kuski juhtumit, kus tantsijanna taga foonil ning temal enesel eten-duse ajal virvendasid mänglevad kujud pro-žektorist, et varjata ta kahtlast tehnikat). Milleks aga heas teatris on tehniliste trik-kidega vaja häirida publiku erksat, näitle-ja ja ta mängule koondatud tähelepanu? Ei ole kahtlust, et me oma teatriga la-

vastuse meetodides ning tehnikas — vähe-malt teoreetiliselt — oleme jõudnud järele teiste maade uuenduslikele teatritele, osalt isegi kipume neist mööda. Nüüd oleks juba viimne aeg võtta puhastamisele näitleja kõ-nekeel ja kujundamisele lavaline keel üldse. Mujal on see juba ammu-ammu sündinud iseenesest. Meie teatri keele kohta on — kuigi vähe kirjutatud — siis küllaltki sa-gedasti sõna võetud suuliselt teatriinimeste ringides. Nüüd tuleks asuda tegude juure. Kuigi see küsimus ei ole käesolevate ega järgnevate ridade ülesanne, pean siiski va-jaliseks panna teatrijuhtidele südamele võtta asi viivitamata käsile. Tuleks luua komisjon, kes välja töötab põhimõtted ja meetodid, mille alusel aegamööda võiks ha-kata kujunema meie teatri keel. Ja iga teatri juure seatagu instruktor või vastav isik (dramaturg), kes selle loodava lavalise keele ning õige lavalise hääldamisega tutvustaks näitlejat. Sel kombel ehk saak-sime varsti õige teatrikeele.

Järgnevais ridades aga vaadeldgem, mil-line oleks õigupoolest too t e a t r i k e e l ja kuidas tuleks meie näitlejal seda keelt laval kõnelda.

(Autori kirjaväis.)

Leo Kalmet

Teatrikunstniku seltskondlik seisukoht

Viiimasel ajal on nii sõnas kui ka kirjas sageli avalikult rõhutatud teatri suurt kultuurilist ja ühiskondlikku tähtsust tänapäeva elus. On sageli rõhuta-tud, et teater on mõjuv kasvatuslik tegur, kuna tal on vahenditud kokkupuuted kümnete tuhandete vaatlejatega. Järeli-kult peab teater, kui paljudele tõdedele suuna näitaja, seisma vaimselt kõrgemal kui tänapäeva kaasaegsed. Kuna publik päris alateadlikult vajab seda teatri üle-olekut, võib teater oma eesmärgi saavutada vaid siis, kui ta on suutnud teatud määral kaasaegses publikus oma autoriteeti mak-sma panna.

Ka iga üksik teatrikunstnik peab oma isikus esitama osa seda autoriteeti, mis on omane kogu teatrikunstile. Kahjuks on teatrikunstnikul raskem enda ümber luua pieteeti kui teiste kunstialade kunstnikel. See on tingitud sellest, et teatrikunst on ajaline kunst. Ta elab ühes oma loojaga ja sureb ühes temaga. Ajaloosse jäävad teatrikunstniku loomingust ainult kaudsed kahvatud jäljed.

Teatrikunst, olles ainult kaasaegne kunst, on ka oma looja (teatrikunstniku) kaudu

eluliselt lähedane kaasaegsele seltskonna-le. Sellest on ka tingitud, et teatrikunst-niku inimlikele voorusi ja pahasid tuntakse liiga hästi. See on alati, kõigil aegadel, nii olnud ja võib-olla sellest ongi tekkinud teatud eelarvamised teatriinimeste kohta.

Tänapäeva teatrikunstniku eelkäija, näit-leja, mitmed aastakümned tagasi kujutas endast pooleldi boheemlase, pooleldi hul-kuri tüüpi, millest tekkiski kaasaegse ko-daniku teatud üleolev põlglik suhtumine näitlejaile. Oli aegu, millal seltskonna mo-raal nõudis, et näitlejaid isegi ei tohtinud matta teiste kodanikega ühte surnuaeda. Omal ajal Venemaal vallandati riigiteenis-tusest see ametnik, kes oli julenud laval üles astuda. Need faktid tõendavad, et noil aegadel teatriinimese peale vaadati kui teise järgu kodaniku peale, kellega seltskondlik läbikäimine polnud viisakas või isegi üldse mitte mõeldav. Kahtlemata andis tollaegne näitleja sääraseks käitu-miseks ise teatud määral põhjusi. Täna-päeval, jumalale tänu, on kõigis kultuur-maades teatrikunstnik tunnustatud kultuu-riliseks eestvõitlejaks.

Kuid endise aja pärandusena on kandu-

William Shakespeare'i komöödia „PALJU KÄRA EI MILLESTKI“ Estonias
Lavastus — P. Põldroos, dekoratsioonid — A. Tuurand, muusika — E. Kapp, kostüümid — A. Mõtus

nud ka tänapäeva seltskonda teatud eelarvamisi teatriinimeste kohta, kuigi selleks praegusel ajal sugugi neid põhjusi ei tohiks olla, mis olid omal ajal.

Tänapäevalgi armastatakse kõnelda teatud erilise pikantse kõrvalmaiguga mingisugusest kulissitagusest elust, mida tegelikult tänapäeva teatris ei ole, vähimalt seda mitte, mis selle nimetuse pikantsuse all mõeldakse. Sääraste väljendustega nagu tahetakse halvustada teatriinimese elukutset ja me teame, et tänu neile eelarvamistele paljudeski korralikes perekondades hoitakse oma järeltulijaid „jumala pärast mitte lavale sattumast“, — nagu oleks see kõige viimane, mis ühe korraliku inimese elus võiks kõne alla tulla. Säärase väärarvamise püsimine on kindlasti ülekohus teatriinimeste suure enamuse suhtes, liiatigi seepärast, et on kadumas teatrist boheemlase tüüp ja asemele on astunud kunstnik-tööinimene.

Minu teada toimub „kulisside taga“ tänapäeval teatritegelase pingutav töö, vahest pingutavamgi kui paljudelgi kaaskodanikel teistest elukutsetest.

*

Ometigi tuleb kahjuks tänapäeval näitlejaskonnas ette ka niisuguseid juhtumeid, kus püütakse liiga demonstriivselt rõhutada boheemlust, nagu oleks see ainuke voores, mis näitlejat oma ümbruskonnas esile tõstab. Teatud edvistusega püütakse suh-

tuda ükskõikselft oma ülesandeile, püüdes oma ümbruskonnale sugereerida, nagu ei vajaks andekas inimene töötamist, ja näidata, kui kerge on tema jaoks see „teatritegemine“ — ning publik olgu tänulik sellegi eest, mis tema „jumala armust“ arvab heaks näidata. Mul on jäänud niisugune mulje, et õige mitmed andekad lavainimesed peavad endale häbiks pidevat, tõsisist töötamist. Sageli võime ka märgata, et mõnel nooremal teatritegelasel hakkab esimesest edust teatris pea pööritama nii, et ta hiljem ei oskagi reaalelu pinnale tagasi tulla ning poseerides boheemlusega lubab endale isiklikus ja seltskondlikus elus rohkem kui see kultuurinimesele on kohane.

Mõned teatriinimesed peavad päris reeglits, et andekal inimesel peavad olema oma veidrused ja et ta tohib enesele lubada seda, mis teistele kaaskodanikele on lubamatu. Säärased pentsikud juhtumid soodustavad seltskonnas eelarvamiste tekkimist teatritegelaste kohta üldse. Ei saa ütelda, et teatriinimestel isiklikus elus ei tohiks olla neid pahesid, mis on tuhandetel teistelgi kaaskodanikel, kuid nendest oma elukutse vooresi ja esendastmõistetavaid eesõigusi teha pole siiski sünnis. Peab arvesse võtma, et teatriinimene on avaliku elu tegelane ja et ta isiklik elu ja töö on hulkadele silmapaistev. Anne kohustab. Kui meie riik ja rahvas toetab kunsti ja selle andekaid loojaid, siis ei tohi need, kes kasutavad riigi ja rahva usaldust, seda tar-

vitada kurjasti. Hiljuti oli mul juhus istuda etendusel ühes teatris, kus enne etenduse algust teatati, et näitleja on „haigestunud“ ja et teda on sunnitud asendama ekspromptsest teine. Mul hakkas piinlik kuuldes selle peale publiku rahulolematuse nurinat ja pilkavaid kahtlustavaid märkusi „haigestunud“ isiku kohta. Igatahes polnud need vahelehiüded kuigi aupaklikud selle isiku suhtes. Hiljem kuulsin, et publiku kahtlustustel oli täieline alus. Ja see pole ainus juhtum meie teatri ajaloos. Säärased vastutustundeta lohakused külavad umbusku seltskonda ja selle all peavad kannatama ka teised, oma ülesandele väärkamalt suhtuvad kolleegid. Või jälle teine juhtum. Kas on vääriiline tunnustatud teatritegelasele ilmuda ülimal määral mitte-kaines olekus linna elavaima liikumise kohale ja ennast unustada käitumises nii, et see äratab üldist tähelepanu?

Säärased üksikud erandlikud juhtumid oma liiga demonstratiivse iseloomuga aitavad levitada väärarvamist teatrikunstnike kohta üldiselt ning alavääristavad teatriinimese missiooni. Kurb on see, et mõned teatritegelased püüavad oma käitumist õigustada ütlusega, et „ma olen ju näitleja“, nagu oleks kõik siis iseenesestki mõistetav.

Selles on süüdi osalt iganenud mentaliteet, mis püsib veel osa teatritegelaste keskel, millele aga teadlikud teatriinimesed ise peaksid energiliselt vastu astuma ja kaasa aitama selleks, et teatriinimeste eneste seas leviks vaade, et tänapäeva teatrikunstnik peab olema kohusetundlik, intelligentne, loov kunstitöeline — mitte käsitöeline - boheemlane. Boheemlasttüüpi

tänapäeval tuleks otsida mitte-midagi-tegijate ja muretute kohusetundetute inimtüüpide seast.

Teatrikunstniku positsiooni tõstmisel tuleb ka hariduslikud küsimused energiliselt päevakorda võtta. Kurb on konstateerida, et meie teatris leidub ka sellaseid tegelasi, kes eitavad näitleja hariduse vajadust. Üldharidusest rääkimata, isegi erihariduse vastu ollakse külm. Olen sageli kuulnud ütlist, et kui on lavaline anne, milleks siis veel haridus. Nii piinlik kui see ongi, on säärast vaadet olemas, ja sellest järgnevalt ei hoolitseta küllaldaselt ka enda harimise eest. Pole siis ka imeks panna, kui osalt seltskonnas peetakse lavategelaste hariduslikku taset õige napiks ega peeta neid vääriliseks nende kultuurimissioonile.

Näitekunsti sihtkapitali valitsuse algatusel teatritegelaste seminaari korraldamisel, peaks kujunema traditsioon, mis kordkorralt kasvavate nõuete kohaselt lavainimeste hariduslikele küsimusele annab aktiivset tõuet.

Harimatuse vaimu, kus seda leidub, tuleb teatrist kõige karmimalt välja rookida, kui me tahame teatri prestiiži hoida kõrgel.

Teatrikunstnik peab omama kaasaegselt seltskonnas auväärse seisukoha, vastavalt oma kõrgele ülesandele, kuid seda ei saavutata mitte väliste efektidega, vaid sisemiselt tõsise ümberkasvatusega.

Meie publik armastab oma teatrikunstnikke, aga ei pea neid veel igakord küllalt väärkaiks oma ülesandele. Selle viimase saavutamine on teatriinimese enda teha.

Eduard Visnapuu

Meil kitsamas ringis on viimastel aegadel üsna mitmel puhul tehtud juttu arvustuslikust öötööst ja sellega kaasas käivatest pahedest. Kriitikute omavahelistel kõnelustel on siirdutud ka läbirääkimistele ajalehtede toimetusega, kuid seni pole leitud teed küsimuse lahendamiseks.

Miks on õigupoolest kriitika nihkunud öötöö alustele?

Elus aetakse võitu kiirusele, ajalehed tahavad lugejaile meeldida materjalide värskusega. Äriiline kalkulatsioon ütleb, et lehe sisulist uudust tuleb arvestada vägaigi tähtsal määral, ning siin jääb väljaandjatele täieline õigus. Hilinemised annavad põhjuse loiuks suhtumiseks; agaramad ja ettejuudjamad päriivad menu.

Agaga värskuse jaoks püsivad oma

Arvustus öötööna

piiridki. Päevauudised peavad ilmuma kuumalt; nende trükkimis seadmine esinebki enam tehnilist laadi toiminguna. Sünnimus lihtsalt antakse edasi loeteleval, kirjeldaval, materjale märkival kujul. Miskipärast on ka ettekannete arvustusi hakatud paigutama päevauudiste lahtrisse ja neid serveerima pakilt-palavalt.

Kriitika kirjutamine juba kuulub analüüsiva töö hulka, mis nõuab rahulikku ning põhjalikku süvenemist. Oma suure tähtsuse tõttu peab arvustus sündima igakülgsest kaalutud otsusena, seepärast ei saa siin mitte talitada kergelaadse, pinnalise käsitlusviisi kohaselt.

Vaatleme pisut asjaolusid meie kriitika tekkimise ümber. Nagu igaküls ise võib arvata, algab kriitiku tööaeg öösel kella 12-nest. Hommikul kella 9—10-neks peab

juba käsikiri olema ladumisel. Nii tuleb arvustuse kirjutamine sooritada uneajast. Et keegi öösel pärast päevatööd ja ettekande jälgimist oleks veel värsket inimest, ei saa tulla kõnessegi. Pealegi puudub aeg enda kogumiseks ja distantsi võtmiseks.

Kui palju nüüd kulub aega kriitika kirjutamiseks? Ühe ettekande läbitöötamine võtab keskmiselt 2—5 tundi; rutemini valmistamine sünnib ainult harukordadel. Muidugi võivad igaljuhul olla oma erinevad käsitlusviisid ja vaated alale, kuid märgitud normid peaksid üldiselt jääma püsima. Arvustuse kujundamine ju pole mitte ainult mõtete paberile panek, vaid selle mõiste alla kuulub veel ettevalmistamine kindlate seisukohtadeni jõudmiseks.

Kas võib arvustaja öösel väsinuna teha ennast ja teisi rahuldavat tööd, pealegi kui vahest ettekanded toimuvad öhtust-öhtusse? Sellele saab vastata ainult eitavalt. Nõuab täiesti ebainimlikku pingutust, et täita siin kohuseid asjale vajalisel kujul. Ning ärgem salakemgi: arvustuse tase on libisenud madalamale kui seda sooviksime.

Kas vajab publik tingimata järgmiseks päevaks kriitikat? Ta ehk ju tahab seda, kuid päev hiljem võib temale anda arvustuse märksa paremal kujul. Niisuguse korraga harjutakse üsna ruttu. Peaksime kindlasti mõtlema asja kasulikkusele ega tohiks siinjuures unustada ka neid inimesi, kes peavad kandma öötöö sundivaid raskusi.

Hiljuti käis ajakirjandusest läbi teade, et Saksas on keeldud kriitikute öötöö. Mainitud korralduse puhul maksab keeld küll hommikulehtede kohta, kuna lõunased väljaanded võivad tuua arvustusi eelmise öhtu ettekannete üle. Võib olla, et nendel käsikirjade andmine toimub hiljem; meie juures päeval ilmuvate lehtede jaoks tuleb kriitika kirjutada uneajast.

Korraldus Saksamaal on märgitud näitena, et mujalgi tuntakse küsimuse teravust. Meilgi oleks siin vaja muudatust. Kuidas aga toimetada asja, jääb juba paremuse mõttes omaette sammuks. Ajalehtede väljaandjad võiksid ise teha kokkuleppe uueks korralduseks. Kui tingimata peab midagi ettekannete kohta ilmuma järgmisel päeval, siis aitaks küllalt lihemast märkusest.

Voldemar Mettus

Kuidas töötab meie provintsiteater

Kas ma tohin kaunis ebadiskreetselt teilt, austatud lugejad, küsida, mida teie teate meie provintsiteatrist ja nende tööst, niipalju kui see puutub Pärnusse, Viljandisse ja Narvasse?

Ma vist ei eksi oletades, et suurem jagu teist on päris õnnelik, et ta ei tarvitse ega saagi otsekohe vastata minu inkvisiitorsele küsimusele — sest tal ei olekski sellele kuigi palju vastata, kui ta just ei ole narvakas, viljandlane või pärnakas. Kuid selgi juhul ta kas saaks informatsiooni anda ainult oma provintsiteatri, täh. oma kodulinna teatri, kohta — või isegi mitte seda, kui ta kuulub nende mitte väga haruldaste inimeste hulka, kes arvavad, et „mis võib Naatsaretist head tulla“, ega külasta seepärast oma linna teatrit kas sugugi mitte või ainult siis, kui neid „sunniiviisil“ teatrisaali tuuakse. On olemas ka sääraseid teatriskäijaid jutu-märkides, kes ei lähe, ütleme, Ugalasse vaatama „Kaugeid randu“ seepärast, et neil on hea tuttav, kelle naiseõde Tallinnas olles Estoniast parajasti siis, kui seal mängiti „Kaugeid randu“... mõõda on jalutanud, nii et ta peaaegu oleks

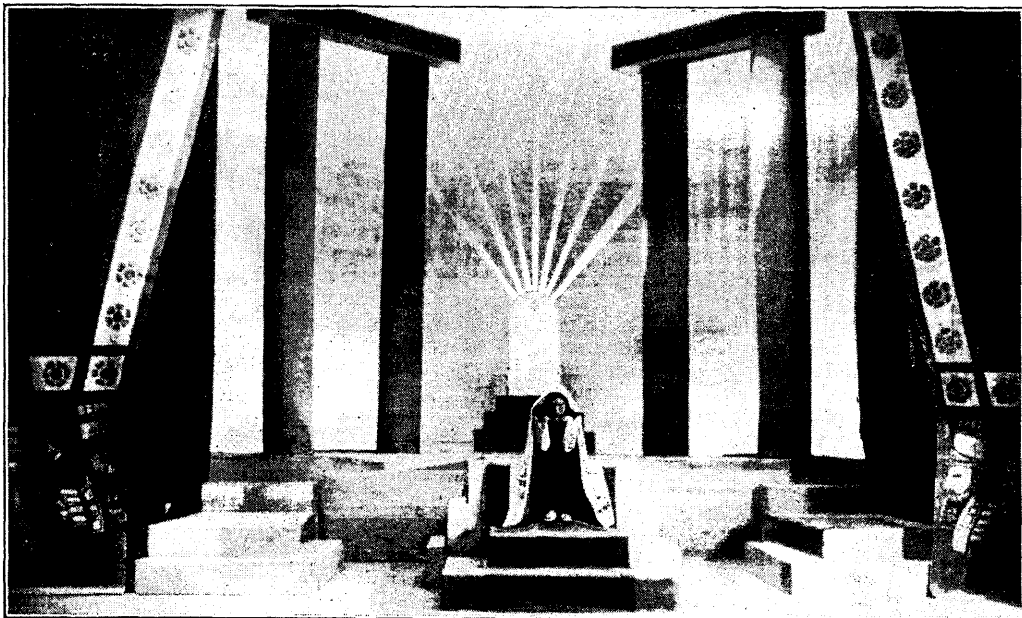
võinud näha seda lavateost pealinna teatris...

Muidugi meie imelik, kuid teatavas arvus eksemplaares siiski olemas olev „teatrisõber“ ei ütle meile midagi oma heast tuttavast ega selle naiseõest ja sellest, kuidas see teatrist mõõda jalutanud — ei, kus nüüd seda! — tema ise on olnud Estonias, tema ise on oma suurte või väikeste silmadega vaadanud seda toredat „tükki“, tema on kas või valmis teile näitama seda taskurätti, milles tal asitõendusena on alal hoitud selle etenduse ajal tema poolt valatud nutu- ja naerupisarad.

„Mis on nüüd Ugala selle kõrval, mida teeb Estoona,“ ütleb see härra ja krimpsutab „oma“ teatrit nimetades nina nõnda, et sinna tekivad sääraseid sügavad kortsud, et neid võid pärast sealt eemaldada kas või ainult triikraua abil.

✦

Agas kui sa siis sama härraga hakkad veidi juttu ajama „Kaugete randade“ sisu või selle kohta, mis talle siis pealinna teatris õigupoolest on meeldinud, siis ta ei oska peale mõne üldsõnalise lause mitte midagi ütelda, sattudes sellega tolle „kirjan-

A. H. Tammsaare „JUUDIT“ Endlas

Lavastus — K. Hansen, dekoratsioonid — U. Halla. Pildid — nimissaline M. Mikk-Murakin

dustharrastaja“ daami seisukorda, kes tuli eriti selleks Gogoli juure, et talle ütelda, kui väga talle meeldib tema jutt „Taras ja Bulba“...

„Tarass Bulba“ autor sai juba sellest pealkirja moonutusest aru, et tema „sule“ austaja üldse ei olnud juttu lugenud, küsis aga siiski, missugune koht daamile oli kõige enam meeldinud. „Muidugi see, kus Tarass avaldab armastust Bulbale,“ vastas daam ja puhkes suurest liigutusest nutma.

✱

Et teie, austatud lugejad, ei satuks praegunimetatud daami liiga kardetavasse lähedusse, selleks lubage endile anda veidi informatsiooni meie Pärnu, Viljandi ja Narva teatri kohta, niipalju kui ma seda olen käesoleval hooajal ise võinud saada oma silmade ja kõrvade kaudu.

Siiski enne päris teema juure asumist veel paar vahelauset. Teatud mõttes me näeme oma provintsiteatrite töö tagajärgi ka meie suuremate teatrite juures. Teame ju kõik, et vähemad kutselised provintsiteatrid on annud nii Estoniale, Vanemuisele kui ka Töölisteatrile terve rea häid ja silmapaistvaid jõude. Et nimetada ainult mõnd üksikut, juhuslikult meenuvat, nime: Ugalast on Estoniasse tulnud Milvi Laid, Fritzi Reinike ja Salme Lott (viimane on küll ka Endlas töötanud), Endlast tuli Estoniasse Meta Luts ja

Vanemuisesse Ida Suworova, Narva teatrist Vanemuisesse Tooni Kroon.

Eksiarvamiste ärahoidmiseks peab toonitama, et see fakt, et teatav näitleja on tulnud Tallinna või Tartu teatrisse mõnest vähemast provintsiteatrist, veel ei tähenda seda, et see provintsilinn on asjaomase näitleja kodulinna. Pealegi huvitab meid praegu peasjalikult see, et vastava provintsiteatri töös endas peab olema midagi väga hinnatavat, mis tegi võimalikuks säärase jõudude leidmise ja neile esimese lavapraktika andmise, mida nad suuremas teatris võivad edasi arendada.

Oma käesoleva aasta provintsiteatrite külastuste alusel võin ma üsna julgesti kinnitada, et nii Narvas, Viljandis kui Pärnus on praegugi näitlejaid, keda iga meie suurem teater võiks pikema jututa võtta oma truppi, seeläbi ainult üsna määrgatavalt rikastudes.

✱

Parimadki provintsinäitlejad pääsevad kõige enam mõjule siis, kui neid näed esinemas nende ansambelis.

Üksikute provintsinäitlejate külaskäiguetendused suuremas teatris võivad kergesti äparduda. Tuleb väheste proovide — mõnikord üheainsa — jooksul tutvuda teise lavastusega ja harjuda sageli viimse liikmeni võõra ansambliga, kolleegid ei suhtu kaugeleki igakord kollegiaalselt, õhtul on saa-

lis harjumatu publik, peale niigi hirmsate ametlike kriitikute istub seal peaaegu niisama palju arvustajaid kui üldse on vaatajaid, nende hulgas suure teatri juhtivad jõud — kõik see tekitab sääraseski jõus, kes oma laval on täitsa julge ja kindel, ärritust, mis paneb kurku kuivama ja üldse mõjub kammitsevalt. Tagajärg on kas null või mitte-midagi-ütlelev.

Ja kui siis külaline läheb tagasi oma teatrisse, siis seal öeldake: „Näe, ei löönud läbi!“ või midagi muud ilusat ja taktirika. Sõbrad kahetsevad, teised tunnevad kahjuröömu, külalisesineja ise on maha löödud, kaotab mõneks ajaks oma hea tuju ja tööroõmu, võib-olla koguni usu endasse. Ja sealjuures ta võib-olla on koguni väga hea jõud!

Asi võib ju ka õnnestuda paremini kui mina seda praegu olen kirjeldanud, kuid et ta kindla võib minna, seda olen ma ise võinud tähele panna, vaadates ühti ja samu provintsinäitlejaid üheks õhtuks suure teatri lavale ümber istutatuna ja pärast seda oma kodus „taimelavas“ — oma ansamblis.

See pärast see „suur“ teater, kes on teatava provintsinäitleja kohta kuulnud head ja on temast huvitatud, võib-olla koguni kavatsedes teda „üle võtta“, ärgu kutsugu teda erilise tarvidusest niinimetatud „prooviesinemisele“, vaid saatku kedagi oma juhtivaist jõududest teda koha peal vaatama — mida muidugi eriti alla kriipsutada ei maksa, sest seegi võib tekitada ebasoovitavat ärevust. Hea näitleja, kes võib täita teatava tühiku, on küllalt väärtuslik aare, millega tutvumiseks kindlasti maksub kulutada paar päeva ja mõnikümmend krooni.

✦

Võib-olla tundub, et praegu öeldu kaldub teemast kõrvale. Kindlasti mitte suurel määral. See kõik on nende ridade kirjutajalegi saanud selgeks just provintsiteatrite külastusel. Ainult isiklikult vaadates mõne teatri esimesi kohapeal — või nähes kogu ta ansambli võorusetendusi — võime saada õige pildi tema tööst, selle tippsaavutustest, võimalustest ja piiridest. See käib kogu ansambli kui ka üksikute näitlejate kohta.

✦

Kolme kuu jooksul nende ridade kirjutaja on näinud seitset provintsiteatri-etendust. Need on (kronoloogilises järjekorras): O. Indingi „Inimene silla all“ ning Arnoldi ja Bachi „Hooldaja“ Narva teatris, „Inimene silla all“ ja Lutsu-Särevi „Tagahoovis“ Ugalas, V. Devereuxi „Navarra Henrik“ ja A. Korneičuki „Platon Krečet“ Endlas ning Arnold Sepa „Päikese poole“ Ugalas.

Juba see väike nimekiri ise ütleb midagi huvitavat — seda nimelt, et provintsiteatrid mitte enam nii orjalikult, nagu veel mõni aasta tagasi, ei kasuta eranditult pealinna teatrite ja Vanemuise repertuaari.

„Inimest silla all“ ei ole meie suuremaist teatrest veel ükski mänginud, „Krečet“ lavastas Eestis esimesena Endla, „Päikese poole“ lavastus aga näitab seda, et meie vähemad kutselised teatrid julguvad algupärandeid ka esietendada.

Aga kuidas provintsiteatrid esitavad oma repertuaari? Nähtu järele otsustades kõik kolm nimetatud teatrit on võimelised pakkuma head ja meelejäävat (et nimetada tippe — „Tagahoovis“ Viljandi, „Platon Krečet“ Pärnu ja „Inimene silla all“ Narva teatris).

Ansambliilt kõige ühtlasem oli Viljandi „Tagahoovis“, kus enam kui kahekümneviieliikmelises tegelaskonnas iga mees ja naine oli oma kohal. Väga meelejääv oli aga ka sama teatri poolt pakutava „Päikese poole“ teine vaatus tänu iseäranis kahele toredale luiskamile. Pärnu „Platon Krečet“ jättis väga hea üldmulje. Aga ka Narva „Inimene silla all“ paneb veel praegugi nii mõndki hinges helisema. Täiel määral stiilselt oli Pärnus lavastatud „Navarra Henrik“.

Need etendused näitasid, et nimetatud teatrite kunstiliste juhtide — Ed. Lemmiste, A. Mering, F. Pettai — aga ka teiste näitejuhtide (V. Laason) töö väärib tunnustust.

✦

Ja näitlejad?

Oli väga meeldiv pealtvaatajana tutvuda Narvas Gerda Galinsky, F. Malmsteni, hra A. Lääne, Viljandis Helle Ra, pr. ja hra Söödori ja A. Mäلتoni, Pärnus pr. Mikk-Murakini (sõnalavastuses), M. Maldre (Narva Malmsteni venna) ja Ed. Lemmiste ga ning värskendada tutvust juba enne teist teatrest tuntud tegelastega, kellest nii mõnigi (nagu Salme Tamm ja Olli Birk) on teinud tublisid edusamme.

Peale praegunimatute oli muidugi veel „vähemaid“ meeldivaid tutvusi, kuid ruum ei luba nende juures lähemalt peatuda. Iseäranis aga jäid meele uusist tutvust nimetatud seitsme etenduse vaatamis: Helle Ra Tatjana Nikolajevnana „Tagahoovis“, G. Galinsky Agnesena „Inimeses silla all“ ja mõlemad Malmstenid (Narva oma hulkurina „Inimeses“, Pärnu oma — M. Maldre — Bublikuna „Krečetis“) — just toredate karakternäitlejatena.

Lavapildiline külg — kui sinna sekka arvata ka mööbli ja üldse toasisus-

tuse — jätab kõige enam soovida Ugalas. Otse häiriv oli see „läbiajamine“ „Inimeses silla all“. Korralikus toas, nagu seda on tuntud arsti kabinet, peab siustus olema vähimalt korralik, ja kui dekorator (J. K a n g i l a s k i) tahab midagi teha, siis vajab ta selleks ka raha. „Päikesepoole“ näitas päris kenil lavapilt. Narvas meeldis iseäranis A. P e i l i „sild“, Pärnus U. H a l l a „Navarra Henriku“ dekoratsioonid.

✦

Kui nüüd lühidalt kokku võtta, siis võime ütelda seda, et nii Endlas, Ugalas kui ka Narva teatris tehakse hinnatavat, innukat, asjale anduvat tööd, mis oma parimate saavutuste näol ei peaks häbenema pealinnagi publikut. Kõigil neil teatril on ansamblid, mis võimaldavad pakkuda nauditavaid lavastusi, on andelisi ja ka töötatelsi ning töövõimelisi jõude, kes ei teeks häbi ühelegi meie suurele teatritele.

Tallinna publikule avaneb juuni esimese poole jooksul võimalus tutvuda kolme ülalkäsiteldud teatri tööga, vähimalt ühe lavastuse näol iga teatri kohta. Peale selle annavad meie provintsiteatrid — ka

„TÜTARLAPS TÄNAVAL“
R. Török'i ja T. Emödi komöödia Ugalas
Lavastus — A. Mering, dekoratsioonid — J. Kangilaski

Vanemuine — ja loodetavasti ka Töölis-teater ühe kombineeritud etenduse, andes „Tagahoovis“ nõnda, et iga teater mängib selles lavastuses ühe pildi.

Vähemad provintsiteatrid esinevad kõik esimest korda pealinnas. See on kahtlemata väga huvitav neile endilegi. Aga Tallinna publiku kindlasti ei jäta kasutamata haruldast juhust näha oma silmaga, kuidas mängivad Ugala, Endla ja Narva teater.

Marta Sillaots

Detailidest laval

Märkmeid vaataja perspektiivist

Huvitav oleks korraldada teatrisõprade seas ankeet selle kohta, mis neile kõige kustumatumalt on meele jäänud mõnest erakordselt hea mänguga silma paistnud etendusest — näiteks „K a u g e t e r a n d a d e“ ettekandest. Minule isiklikult oli just „K a u g e t e r a n d a d e“ haruldaselt kõrge mängutase unustamatuks elamuseks, lisaks tundsin teost sisuliselt juba enne kui seda lavalt nägin, ja ometi on mälestuses üksikud pildid, üksikud kujud juba kahvatuma hakanud: kõik sulab kokku kauniks, aga juba uduseks ja piirjoonteta mälestuseks. Kui küsida, missugune üksik hetk mul ikka veel selgesti meele on, missugune detail mulle on unustamatult mällu sööbinud, siis ei kõhkle ma hetkegi vastamast: see hetk, mil Cesar paiskab Mariuse ette lauale ta piüksirihma. Sellesse ühte žesti oli keskendatud ja koondatud nii arutu palju, sellesse ühte põgusasse detaili oli surutud nii tugevat pingutust, et see minusse viit edasi elama jääb ka siis, kui mälust uute muljete mõjul kustuvad kõik muud „K a u g e t e r a n d a d e g a“ seoses olevad elamused.

Ei ole ju mingi saladus ega ka mingi

äsjaavastatud rabav uudis, et just detailid panevad mängu elama, et just (ja võib-olla ainult) detailid annavad selle, mis mängu teeb nauditavaks, mõjusaks ja tõesti vaatamisväärses sellele, kes teatrisse läheb mängu, mitte tüki sisu pärast. Nüüd ehk üteldakse, et detailide tähtsuse rõhutamine on ülearune sõnade raiskamine, kuna iga näitleja niigi teab, et kogu mäng koosnebki vaid detailidest. Koosneb küll — kui detailide all mõelda üksikuid momente, milledeks jaguneb mäng diinaamiliselt, nagu loomulikult iga tegevustik jaguneb üksikuteks momentideks või koosneb üksikutest momentidest. Et lauset moodustada, peame ükshaaval moodustama sõnu, millest igaüks omakorda koosneb silpidest; sõnad lauses, silbid sõnas on ju ka detailid, ent mitte neist iseenesestmõistetavaist detailidest ei tahtnud ma rääkida, vaid noist mitte iseenesestmõistetavaist, kuid mängu mõjuvuse mõttes enam kui hädavajalistest üksikutest välgatustest, mis kogu iseenesestmõistetava kujundamise protsessi teevad kõrgeväärtuslikuks loominguks protsessiks.

Tegevus kui niisugune paelub; detail aga

on see, mis ha arab vaatajat, olgu see siis autoripoolne või näitleja enda spontaanselt loodud detail. Mul oli võimalus näha Deval'i „Preilit“ peaproovil ja esietendusel. Deval — nagu prantsuse näitekirjanik kunagi — mõistab leida detaile, mis kogu olukorda valgustavad üheainsa hetkelise sähvatusena, ilma et sageli tarvis oleks raisata ühtki sõna. Selleks detailiks on l. vaatus lõpul hetk, millal preili võtab Christiane'i käekotist revolvi ja paneb selle oma käekotti. Üksainus liigutus — ent kui palju see ütleb! Esietendusel ütles see liigutus tõesti kõik, mis vaja; peaproovil ei ütelnud see mitte midagi, sest näitleja polnud veel taibanud, mida sellega ütelda taheti, või kui ta oligi seda taibanud (mida ma usutavamaks pean), siis ei olnud ta arvestanud seda, kui kaugele ja mil määral vaataja saalist suudab jälgida näitleja liigutusi. Et mõjuda, peab iga liigutus olema saalist nähtav, et detailid pääseksid mõjule, peab näitleja end asetama vaataja seisukohale, peab arvestama vaataja silma puhtfüüsilisi võimeid ja ulatust: mõnd sekundi murdosa pikkust hetke tuleb laval paratamatult ajaliselt pikendada või venitada, et vaataja silm üldse jõuaks näha ning vaataja peaaegu jõuaks nähtud registreerida.

Kuna me just oleme Deval'i „Preili“ juures, siis mainitagu siin sedagi, et just selles näidendis võis jälgida, milline vahe on detailidega mängu ja tavalise väga kor-

rektse, aga ilma detailideta mängu vahel. Võrdlust võimaldas M. Lutsu ja E. Villmeri mäng; esimene haaras vaatajat just oma detailidele rajatud, tugevasti varjundirikka, alatasa virvendava, alatasa pingsa, seesmiselt võimsate energia-sähvatusena laetud mängu varal; teise mäng voolas ühetasase, ühtlase, ühele toonile häälestatud sileda ja labusa lõngana. Muidugi on ka kaunivärviline ja kõrgeväärtuslik, eeskujuliku kvaliteediga siidlõng väga hinnatav, kuid iial ei saa see tekitada meis neid elamusi, mida võib tekitada jõulise pingega laetud vasktraat.

Sageli annab täiesti väärtusetu näidend tugevaid elamusi just suureandelise näitleja vaistlikult leiutatud detailide tõttu. Mõni kerge jant, mõni tühine külanäidend, mille teatrist väljudes kohe unustad, kingib mälestuseks paar Baumani naeratust — ja neid sõnul-kirjeldamatuid naeratusi hoiad kui aardeid, kui säravaid kalliskive: neis on hinge, on soojust, on südant, on lihtsameelset nukrust ja saamatust, neist välgatab inimene.

Inimest peabki detail meile lähemale tooma, inimese peab detail meile mõistetavaks tegema. Miks meeldib „O noorus“ laiadele hulkadele nii väga? Seal mängitakse erakordselt palju sellaste detailidega; seal paiguti polegi näitlejaid laval, vaid on tõelised, elavad inimesed, kes meid panevad kas naerma või nutma, selle järgi, kuidas keegi meist suhtub elule ja inimesele.

Postkaart Rasmus Kangro-Poolile

Kallis Rasm! Mu vastus võib olla vaid üsna lühike ja mahtuda postkaardile. Sest õigupoolest ei saagi tekkida vaidlust. Kui mina olen kõnelnud ooperi vastastest, siis olen ma lähtunud nende argumendist, et ooper olevat „ajast ja arust“. See argument on mulle torganud kõvasti silma neil omaaegseil vaidlusil. Ja selle kohta võin ütelda näiteks, et ka preraffaeliidid on ajast ja arust, kuid nad tegid kunsti, mis oli kunst ja on kunst. Aeg ja ruum ei tee kunsti olematuks. Ning seepärast loen ma ka ooperit kunstiharuks, mida ei saa eitada momendiga „ajast ja arust“.

Hoopis teine küsimus on, mil määral suudetakse meil harrastada ooperit. Selle rakenduse küsimusega oleksid pidanud piirduma vaidlejad ja mitte eitama ooperit kui üksugust. Viimast suhtumist loen puudulikuks ettevalmistuseks kunstiküsimuste käsitlemisele.

Nagu näed, kallis Rasm, kõneleksime vaidluse puhul ükssteisest mööda.

Krootuses, 4. 4. 36.

Sõbralikult tervitades K. A. Hindrey.

Telegramm Karl August Hindreyle

Ara seleta. Preraffaeliidid tegid kunsti küll, aga meie aeg ei tee enam preraffaeliitide kunsti, vaid meie aja kunsti. Ooperikunst otsib isegi ka erksa ooperirahva kaudu kohanemist uuele ajale. Oleme ühel nõul, et ka meie ooper uuendamise mõttes peaks oma vaimu liigutama.

Tallinn, „Corso“, 16. 5. 36.

Rasmus.

Teatrite toetus mitmeis mais

AUSTRIA

Liiduvalitsus peab Viinis ülal 3 teatrit, nimelt operit (Staatsoper), „Burgtheater“ ja „Akademietheater“. Suuremas osas kaetakse kulud teatrite eneste sissetulekuist, puudujäägi tasub liiduvalitsus. Ulem-Austria pealinnas, Linzis, on n.-n. „Landestheater“ osariigi ülalpidamisel. Teised linnad omavad teatreid, mis aga üüritakse välja nii oma kui ka eraretendusteks. Osariikide pealinnades asuvad linnateatrid saavad toetust nii riigilt kui ka oma asukoha provintsilt või linnalt.

Toetus suureks onelab teatri puudujäägist ja vastavatest käsitada olevatest summadest. Iga aasta nähakse riigi eelarves ette riiklik toetus, kuid siiski ei ole teatril õiguslikku alust toetust saada.

Kontrolli toetust saavate teatrite tegevuse ja mängukavade üle teostavad kohalikud asutused. Teised teatrid Austrias ei saa mingit üldsuselt määratavat toetust.

BELGIA

Teatritegevust toetavad esmajoones linnad. Pääaegu kõik linnad kogu maal omavad teatreid, kuid ei juhi ise nende tegevust omal arvel. Hooned antakse harilikult tasuta selle isiku või seltsi korraldusse, kes ettevõtet juhib. Pealeselle saavad teatrid nii riigilt kui ka omavalitsuselt rahalisi toetussummasid. Suurem osa riiklikust toetusest läheb ooperilavade kasuks.

1934. a. said riiklikku toetust 4 ooperilava; kuninglik münditeater Brüsselis, kuninglik flaami ooper Antwerpenis ja kuninglikud teatrid Genti ja Liège'is. Sõnalavastusteatreid toetatakse tunduvalt vähem. Prantsusekeelsed sõnalavastusteatrid ei saa üldse korrapäraselt riiklikku toetust. Haridusministeerium annab igal aastal 3 flaami teatrile toetust, mis näit. 1934. a. ulatus 54.000 frs. Seltskonnalt kogutud toetussummad moodustasid samal aastal kuni 2 milj. frs.

Brüsseli linn omab kolm teatrit: kuninglik münditeater, kuninglik pargiteater ja kuninglik flaami teater. Esimene neist on ooperiteater, teised kaks prantsuse- ja flaamikeelsed sõnalavastusteatrid. Teatrikontsessioonid antakse kindlatel tingimustel ja pikemaks ajaks, ooperi alal 8 ja mõlemate teiste teatrite suhtes 9 aastaks. Omavalitsusvõimudel on õigus kontrollida teatrite juhtimistegevust nii administratiivselt, majanduslikult kui ka kunstipärasuse seisukohalt. Tegellate palkade miinimum-normid on fikseeritud kontsessioonitingimustes, samuti ka tasuta pääsmed. Nõutav on kõrge kunstiline tase, samuti määratakse kindlaks etenduste arvu alammäär aastas. Flaami teater on kohustatud esitama vähimalt iga kuu uue algupärandi flaami keeles ja vähimalt üks nel-

jandik aastas antavate õhtuste etenduste arvust peab olema pühendatud flaami autorite töödele. Ka prantsuse sõnadraamalt nõutakse, et iga aasta esitatakse vähimalt 8 belgia autori lavateost. Liège omab ooperi, mille kontsessioon antakse 2 aasta peale. Tingimused on samad mis Brüsselis. Genti linn omab 2 teatrit — ühe flaamikeelse sõnalavastusteatri ja ooperi. Kontsessiooni omanikud saavad omavalitsuselt 190.000 frs. toetust ja tasuta ruumid. Ooper on kohustatud aastas esitama vähimalt 2 teost belgia heliloojailt. Antwerpenis on samuti 2 lava, ooperi- ja sõnalavastusteater, mõlemad flaamikeelsed. Mõlemad teatrid saavad toetust omavalitsuselt.

DAANI

Kuninglik teater Kopenhaagenis on riiklik. Riiklik toetus on olnud vahelduv. 1930.—1931. a. see ulatus kuni 1.848.400 kr., alanes aga 1933.—1934. a. kuni 896.400 kr. Nimetatud teater ei ole ainuüksi sõnalavastusteater, vaid annab ka ooperi- ja balletietendusi. Lisaks sellele kannab riik ühe osa hoonekulusid ja tasuta mõningad kulud juhataste pensionisummade alal. Riiklike kulude kokkuhoidmiseks teatri alal kutsus daani haridusministeerium 1933. a. kokku 27 isikut koosneva teatrikomisjoni, kes pidi uurima kuningliku teatri olukorda.

Väljapajstvaks tulemuseks osutus uus seaduse eelnõu, mis astus jõusse 1. juulil 1935. Selle seaduse järgi riiklik toetus kuninglikule teatrile fikseeriti 500.000 Dkr. Kuninga poolt nimetatav direktor omab otsustamisõiguse ja on vastutav teatri majandusliku ja kunstilise tegevuse eest. Iga tegevusaasta eelarve kuulub haridusministeeriumi heakskiitmisele. Aruanded tuleb peale haridusministeeriumi esitada ka majandusministrile ja riigipäevale. Seaduses on ette nähtud ka riigipäeva poolt valitud kontrolliv nõukogu, milles oleks esindatud iga finantskomisjonis olev erakond. Nõukogu ülesandeks on kontrollida nii repertuaari kui ka majanduslikku tegevust. Nõukogu on nõuandev organ ega oma otsustavat võimu. Normaalse eelarve järgi saab teater iga aasta kuni 1.156.000 Dkr. toetust. Sellest summast annab riik 500.000, radio 100.000, kolm pealinn omavalitsust kokku 100.000. Ülejäänud 456.000 tuleb kultuurkapitalilt. Toetus riigi poolt antakse teatavate tingimustega. Muuseas on ette nähtud, et teatri tegevus peab haarama nii pealinn kui ka provintsi. Nii nõutakse, et vähimalt 50 etendust hooajal antaks provintsis. Samuti on teater kohustatud võtma repertuaari ainult kunstiliselt kõrgeväärtuslikke teoseid sõnalavastuse, ooperi ja balleti alal, eriti daani autoreilt.

Peale Kopenhaageni on Daanis veel 2 alatist teatrit — Aarhusis ja Ödenses. Mõlemate

omanikeks on teatriühingud. Aarhusi teater saab toetust riigilt ja omavalitsuselt, Odense teater aga ainult omavalitsuselt.

HELVEETSIA

Helveetsias on 7 teatrit: Bernis, Baselis, Zürichis, St. Gallenis, Luzernis, Lausanne'is ja Genfis. Tegutsemislaadilt on nad osalt linnateatrid, osalt aktsiaühingud, osalt aga sihtasutused. Toetuseandjaks on linn, osalt ka see kanton, kus linn asub. Toetuse laad ja suurus selgub järgnevast: Berni teater saab riigilt 295.000 frs., seltskondl. asutusilt 8.000 frs., Berni kantoonilt 22.000 frs. Pealeselle tasub omavalitsus teatrihoone ülalpidamise kulud. Suur osa juhatuse liikmeist on nende ühingu esinadajad, kes toetavad teatrit, mistõttu need ühingud võivad ka mõjutada pääsmete hindu ja repertuaari valikut. Ziürichi linnateatri toetus on linnalt 260.000 frs., pealeselle lisatasu õpilaste ja odavahinnaliste etenduste eest 240.000 frs. Baselis teatritele linnalt antav toetus ulatub 400.000 frs., St. Galleni teatritele — 100.000 frs. Genfi teatri omanikuks on linn, kes teatrit üürib ka eraetenduste jaoks. Linna poolt määratav toetus on vastav ettekannete laadile ja lepinguajale.

ISLAND

Islandis toetatakse teatritegevust 3 linnas, Reykjavíkis, Akureyri's ja Isafjordis. Reykjavíki teatriselts saab riiklikku toetust 4000 kr. Teised kaks teatrit saavad toetust kokku 1000 kr. Tingimuseks seejuures on, et ka omavalitsused annaksid toetust kohalikele teatritele vähimasti samas ulatuses. Reykjavíki teater on riikliku toetuse vastutasuks kohustatud raadio teel üle kandma iga teose, kui see viimset korda on etendusel. Varem anti omavalitsuselt toetust 6000 kr. tingimusel, et teatud arv etendusi antaks alandatud hinnaga. Toetuse vähendamisega 4000 kroonini kaotati see tingimus. Nii riik kui ka omavalitsus nõuavad kontrolli teatritegevuse juhtimise ja repertuaari valiku suhtes.

Teatrid maksavad 10% pääsmete müügi summast lõbustusmaksuks, kinod 20%. Kuni 1932. a. oli laekunud lõbustusmaksu ligi 800.000 kr., mis oli kogutud rahvuslikku teatrifondi, mida kasutatakse Reykjavíki rahvusteatri ehitamiseks. Senine teatrihoone sisaldab 300 istekohta, uus mahutab umbes 800.

ITAALIA

Teatritegevust, eriti ooperit, toetab riik, samuti ka omavalitsused, provintsid ja nende majandusnõukogud. Seadusega on teatud majanduslike eesõiguste osalised 2 teatrit: Teatro Alla Scala Milanos ja Teatro Vittorio Emanuele II Firenzes.

Omavalitsuste, provintside ja majandusnõukogude poolt antavad toetused ei moodusta

kindlat summat eelarve korras, vaid määratakse nõudmisel igal üksikjuhul eraldi. Toetus ei olene erilist tingimust ega kontrollist. Kuningliku määrusega 1932. a. kõrgendati raadiolitsentsi maksu 5 it. liiri võrra ja sellest saadav tulu, üle 2 milj. liiri aastas, on avalike etenduste korporatsiooni korralduses, kes siis toetab ooperit, draamat ja kontsertettevõtteid. Selle raadiorahadest kogutud fondi valitsemine kuulub kuningl. informatsiooni- ja propagandaministeeriumile. Toetust määratakse pärast heaksarvamise saamist komisjonilt, mis koosneb mitmete kutseorganisatsioonide, fašistliku partei esinadajast, avalikkude etenduste korporatsiooni abidirektorist ja itaalia näitlejate, kirjanike ja kirjastajate ühingu presidendist. Ooperi arendamiseks palutavad toetused esitatakse prefektide kaudu kindlaksmääratud aegadel. Vastutasuks toetusele tuleb täita mõningaid tingimusi, nagu repertuaari uuendamine, noorte jõudude juurehankimine, teatritegevuse korrapärane juhtimine kooskõlas töövõtteseadustega jne. Komisjon võib esitada ka muid tingimusi. Toetuse jaotamiseks ei ole kindlaid reegleid ja komisjon teeb oma otsused mängukava (kontserdi kava), esinevate kunstnike loetelu ja draamateatrite turneetegevuse ülevaadete kohaselt. Toetust ei makseta enne hooaja lõppemist või seltsi lepingu lõppemist. Toetuse maksamine toimub ainult siis, kui esitatud aruannete ja kontrollimiste põhjal on selgunud, et on täidetud kõik kontsessiooni tingimused. Lisaks sellele antakse teatritele toetusi kuningl. rahvusl. haridusministeeriumi käsutuses olevaist fondidest ja samuti kuningl. akadeemia Dominio Publico Pagante fondist.

JUGOSLAAVIA

Teatritegevust toetavad riik, linnad ja maad. 7 rahvusteatritele maksetakse riiklikku toetust aastas kokku üle 15 miljoni dinari. Lisaks sellele saab neist igaüks omavalitsuselt toetust, mis aastas kõigub 150.000 — 1 milj. dinari vahel.

Peale eeltähendatud toetuste saavad teatrid, välja arvatud Belgradi teater, lisatoetust 300.000 kuni 900.000 dinari ulatuses. Riik, omavalitsused kui ka ühiskondl. ettevõtted toetusi andes nõuavad, et teatrid peavad olema kultuurilised ja kunstipäraseid asutused ja esitama klassikalisi ja mõedsaid teoseid nii oma kui ka välismaa autoreilt. Eriti on nad kohustatud esitama oma autorite teoseid.

NORRA

Esimene teatriühing asutati Oslos 1780. a., mis ajast tuleb lugeda teatri algust Norras. Kuid alles 1899. a. määras valitsus esmakordselt väikese toetuse teatrite majanduslike kulude katteks.

Riiklikku toetust suuremal määral määrati 1927.—1928. a. rahalise loterii tuludest, Kogu-

William Shakespeare'i komöödia „PALJU KÄRA EI MILLESTKI“ Estonias

Lavastus — P. Põldroos, dekoratsioonid — A. Tuurand, muusika — E. Kapp, kostüümid — A. Mõtus

summas on riik 1928.—1934. a. rahvusteatrile annud toetust Norra kr. 350.000.—. Samast allikast on saanud toetust Nkr. 165.000.—. Rahvuslava ja Norra teater kokku 1 milj. kr. uude ehituse fondi ja 40.000 kr. ettevõttele. Lõpuks omandas riik viimatinimetatud teatri aktsiaid 400 tk. 200.000 Norra kr. väärtuses. Kokku võttes on riigisummadest 1928.—1934. a. teatrite toetamiseks antud 1.755.000 kr., millest juhtimise kuludeks on arvatud 555.000.—.

Oslo omavalitsuse poolt on ajavahemikul 1920.—1934. a. teatreile kulutatud 4.575.000 Nkr. Sellest summast langeb Rahvusteatrile 1.550.000 kr., Rahvateatrile 2.975.000 kr. ja Norra teatrile 50.000. Majanduskulude katteks määratud toetused moodustasid Kr. 900.000.—.

NÕUKOGUDE VENE

Vene teatrid võib jaotada 5 kategooriasse:

1) Nõukogude akadeemilised teatrid, mis on tegelikult riigiteatrid ja alluvad täidesaatvale komiteele;

2) mitmed nõukogude riiklikud teatrid, mis alluvad hariduskommissariaadile;

3) linnateatrid, mis alluvad linna nõukogudele;

4) kultuuri- ja kutseühingute kuuluvad teatrid, siia on arvatud ka töölisnoorsoo-teatrid (Tram);

5) 1934. a. uued teatrid kollektiivettevõtteis ja riiklikes ettevõtteis, mis on ehitatud riikliku toetusega, osaliselt ka kohalike võimude toetusel ja hariduskommissariaadi algatusel.

Riigiteatriks on Suur Ooper ja ballett Mosk-

vas ja Moskva Kunstiteater. Need kaks ettevõtet peaksid olema musterteatrid. Ooper ja ballett saavad riiklikku toetust 2 milj. rubla balletikooli ülalpidamiseks ja muuks õpetuseks. Kunstiteater ei saa toetust. Seda juhitakse endatasuvuse põhimõttel ja ta annab iga aasta 50.000—70.000 rbl. ülejääki. Ülejääk kasutatakse teatripersonaali elutingimuste parandamiseks. Kunstiteatri juure on kavatsus rajada teatriakadeemia Stanislavski juhatusel. Seal võiksid nii sise- kui ka välismaa näitlejad omandada lavalist haridust ja oskust. Selleks otsustatakse on riik määranud toetust 1 milj. rubla. Moskvas asuvaist riiklikest teatritest võiks muude hulgas nimetada: Väike Teater, Teine Kunstiteater (nüüd likvideeritud), Vahtangovi teater, Meierholdi teater, Kammeriteater, Stanislavski Ooper, Nemirovitš-Dantsenko Ooper j. t.

Kõik teatrid koostavad eelarve riikliku toetuseta, erandiks on vaid Meierholdi teater ja Stanislavski ja Nemirovitš-Dantsenko Ooper. Esimene neist on laadilt eksperimentiteater ja saab seetõttu toetust aastas 350.000 rbl. Mõlemad ooperid saavad kumbki 250.000 rbl. Kui aasta lõpu poole selgub, et kulud on suuremad tuludest, astub riik abistajana appi. Viimasel aastal oli aga sellane juhtum vaid kahes teatris.

Maakohtades asuvate linnade riiklikud teatrid töötavad samuti endatasuvuse põhimõttel. Osaliselt, vähe asustatud kohtades, toetab teatrid osalt riik, osalt kohalikud nõukogud. 1935. a. näit. Samaara linn, mis omab 450.000 elanikku, pidas ülal 5 teatrit, millele anti toetust 2 milj. rubla. Sellest summast andis hari-

duskommissariaat 600.000 ja kohalikud võimud 1.400.000 rbl. Suur osa sellest summast kulutati elukorterite ja klubihoonde ehitamiseks näitlejatele ning vana tsirkuse hoone ümberehitamiseks ooperiks.

Kolmandas rühmas tähendatud linnateatrid saavad tarbekorral toetust kohalikele asutustele, mis aga ei ületa 75.000 rbl. aastas.

Neljanda rühma teatrid toetavad nende ühingu, sest pileтите tulud väikeste ruumide tõttu ei kata kulusid. Riigiteatris direktorid nimetatakse vastavate hariduskommissariaatide ja linnateatris linna nõukogude poolt. Direktorid on kohustatud esitama neile aruandeid ja on vastutavad nii kunstilise kui ka majandusliku tegevuse eest. Erilist tungimist võimude poolt teatritegevusse tegelikult ei ole, kuid vajaduse korral on neil õigus komisjonide kaudu revideerida teatri töökorraldust ja tegevust.

Iga aasta, hiljemalt novembri lõpuks, koostavad teatrid majandusliku tegevuse kava ja repertuaari valiku. Detsembri esimese poole keskes on need kavad arutamisel vastavate võimude poolt. Kinnitavad kavu tuleb täita täpselt. Viimase paari aasta jooksul on märgata huvi klassikalise repertuaari vastu. Moskva suuremad teatrid annavad esietendusi 4 korda aastas, milledest üks on maailma klassikute, teine vene klassikute ja 2 moodsate vene autorite teosed. Üks moodsaist teoseist võib olla ka välismaa autorilt.

Viimasel aastal on olnud suuri muudatusi maateatri alal. Sama plaanikindlus läbib punase niidina repertuaari. Varem esitati aasta jooksul loetlematu arv näidendeid, nüüd seevastu etendatakse vaid 10 näidendit aastas, milledest 50% on klassikalisi teoseid.

Suure osa omab alandatud hindadega pääsmete müük tehaseile, asutustele ja ettevõttele. Vähimalt 60% kõikidest etendustest müüakse sel teel. Hinnaalandus kõigub 20—25%. Viimasel ajal arendatakse ka vabamüüki senisest suuremal määral.

POOLA

Poolas määravad riik ja omavalitsused teatritegevusele korralisi toetussummasid. Omavalitsuste toetused kõiguvad 3.000—20.000 zloty ümber kuus. Pealeselle annavad mõned linnad tasuta kasutada teatrihooned ühes kütte ja valgustusega. Riiklik toetus ei ületa 3.000 zl. kuus ühele teatritele.

Vastutasuks on toetustasaajad teatrid kohustatud:

- repertuaari valikul pidama silmas poola näitekirjandust, eriti klassikalisi poola teoseid;
- korraldama odavahinnalisi etendusi koolidele, sõjaväele ja töölisile;
- hoidma etendusi kunstiliselt kõrgel tasemel;
- esitama aruandeid ja kokkuvõtteid 2 korda aastas.

Teatrid kuuluvad „Kunstikontori“ korraldusse, mis omakorda allub Poola haridusministeeriumile.

PRANTSUSMAA

Prantsusmaa omab 5 rahvusteatri, kõik Pariisis. Vanim ja auväärsem sõnalavastusteate-rist — La Comédie Française — tegutseb puht-kunstilise ettevõtteena 1804. a. seaduse alusel. Eelarve kinnitab minister. Teised neli teatri tegutsevad kontsessioonide põhjal, mis igale teatril on erisugune. Teatridirektor on igal pool ainuüksi vastutav majandusliku ja kunstilise juhtimise eest. Eelarved tuleb koostada teatud aegadeks ja teatrid on kohustatud andma teatud arvu etendusi aastas või nädalas. Kindlaks on määratud ka klassikaliste teoste alamäär. Lüüriiliste teatrite suhtes kinnitab ka pääsmete hinnad minister.

Riik annab toetust ainult 5 rahvuslikule teatritele Pariisis, teised teatrid saavad toetust linnadelt või maavalitsustelt. Samal ajal on teatrid kohustatud maksma osa oma sissetulekuist riigile ja omavalitsustele. Need maksud arvestatakse pääsmelt ja on juure arvatud pääsmete hinnale. 2% saab riik, 10% omavalitsuse vaesed, pealeselle on veel eriline omavalitsuse maks, mis on maksimum 3,60%. Viimati nimetatud maks ei ole aga Pariisi kohta maksev, ja ka 5 rahvusteatri on vabastatud riigimaksust, arvates 1930. a. Üldiselt saavad 5 rahvusteatri riiklikku toetust 15 milj. frs. ja Pariisi linnalt 1,6 milj. frs. Linn toetab peale nimetatute veel 7 teatri 465.000 frs. ulatuses.

Marseille' linna eelarves on teatrite toetus 625.000 frs. Lyon maksab oma ooperile 1,2 milj. frs., ühes arvatud ka Le Théâtre des Célestins. Linnapeal on kontrollimise õigus ja temale kuulub ka teatridirektori nimetamine. Bordeaux' linn omab teatri, mis annab ühtaegu ooperi- ja sõnalavastuste etendusi. Linnapeal on samuti kontrollimise õigus nii majandusliku kui ka kunstilise külje suhtes. Teatri direktor kinnitatakse 3 aastaks. Linn annab aastas 100.000 frs. toetust ja katab pealeselle teatritegevuse kulud 55% ulatuses. Ülejäänud 45% eest hoolitseb direktor. Kui teatri kulud ületavad 350.000, on linnapeal õigus vabastada teatridirektorit.

SAKSAMAA

Suurem osa Saksamaa teatrist on linnade omandused ja neid peetakse ülal linnateatrina. Pealeselle on ka riigiteater ja osa riikl. teatreid, mis on asutatud osariikides (Baieris, Preisis). Teatrid saavad rahalist toetust riigilt ja kohalikele omavalitsustelt (vald, provints, maakond). Toetuse suurus oleneb linna suurusest ja teatri laadist ning tähtsusest.

Toetuse vastutasuna on võimudel õigus kontrollida teatritegevust. Esimeses järjekorras on see õigus haridus- ja propagandaministril, Te-

J. Brammer'i ja A. Grünwald'i operett „BAJADEER“ Estonias. I. Kalmani muusika
Uuslavastus — A. Lüdíg, muusikajuht — V. Nerep, tantsud — B. Blinoff, dekoratsioonid — A. Tuurand

male alluvad kõik Saksa teatrid, samuti ka riiklik teatrikoda, mis jubib üksikuid kutsekoondusi. Haridus- ja propagandaministri poolt nimetatud riiklik dramaturg teostab järelevalvet mängukavade üle. Kooskõlas riikl. teatriseaduse eeskirjadega määratakse ja vabastatakse ka teatridirektorid haridus- ja propagandaministri poolt. Linnateatrite direktoreid valivad linnapead igas linnas, kusjuures valimised kuuluvad ministri kinnitamisele.

Kohalikud võimud kontrollivad teatrite majanduslikku tegevust. Teatreis kantakse ette ainult riikl. dramaturgi eeskirjadele vastavat repertuaari.

SOOME

Riikliku toetuse osalised on Soomes 19 teatritegevõtet. Esimesed nende hulgas on Soome Rahvusteater (Suomen Kansallisteatteri) ja Soome Ooper. Eduskund määrab iga-aastase toetussumma teatritegevusele ja haridusministeeriumi kaudu teostub selle jaotamine teatritele.

1928. a. asutati eriline organisatsioon, kel on õigus korraldada rahalist loteriid. Kogutud summadest said esmajoones toetust Rahvusteater ja Ooper lisaks nendele juba määratud riiklikule toetusele. Loteriid on edasi arendatud ja see toetab nüüd teisi eesmärke kui seda alguses kavatseti.

Rahvusteater ja Ooper saavad kokku kuni 5 milj. Smk. rahalise loterii tuludest. Ülejäänud 17 teatri, selle hulgas ka rootsi teater Helsingis, toetamiseks kulutas riik 1935. a. 2,1 milj. Smk. samuti rahalise loterii tuludest. Toetus teatritele kõigub 350.000—20.000 Smk. va-

hel. Omavalitsused määravad samuti toetusi võimaluse piires. Riiklikku järelevalvet teatritegevuse üle teostab n.-n. ekspert-nõukogu draamakunsti alal. Sel on õigus juhtida tähelepanu teatrite repertuaarile, kuid ta ei oma õigust esitada neile otseseid nõudmisi. Nõukogu avaldab ka arvamist kõigi toetuspalvete suhtes, kuidas toetusi vastavalt jaotada jne.

Omavalitsustel on sageli nende poolt toetatavate teatrite juhatustes esindajad, ja tavaliseks nähtuseks on omavalitsuste poolt odavate etenduste nõudmised saadava toetuse vastutasuks.

SUUR-BRITANNIA

Inglismaal ei määra riik peaaegu mingit otsest toetust teatritele. Ka kohalikel võimudel puudub selleks seaduslik õigus. Ainsa toetusvormina esineb vaid lõbustumaksust vabastamine (entertainments duty) 1916. a. antud Finance Act'i alusel. Selle seaduse põhjal kuuluvad lõbustumaksust vabastamisele ainult need etendused, mida korraldavad asutused ja ettevõtted mitte tulu hankimise, vaid puht-haridusliku või -kasvatuse eesmärgiga. Selle seaduse põhjal on vabastatud lõbustumaksust ka The Old Vic ja Saddler's Well teatrid. Samuti on lugu ka mõningate teiste teatritega ja draamahiingutega. Samal ajal tegutsetakse Inglismaal Rahvusteatri ellukutsumise alal, kuna see senini puudub.

TSEHHOSLOVAKKIA

Teatritegevust toetavad riik, maa- ja vähemad omavalitsused. Riik peab ülal Praha Rahvus-

teatrit. Mravska-Ostráva provints peab ülal provintsiteatri Brnos ja osa linnadest on oma linnateatrite ülalpidajaiks. Ainult avalike asutuste teatrid saavad osa riiklikust toetusest. Erateatrid, mis töötavad tulude hankimise eesmärgiga, ei saa mingit riiklikku toetust. Riiklikku toetust antakse teatreile nende tegevuse tõstmiseks tõsisele kunstipärasele tasemele ja haridusliku ülesande kõrgusele. Toetus on vahelduva suurusega 10.000—2 milj. Kc. piires.

Riikliku toetuse osalised teatrid on kohustatud esitama haridusministeeriumile aruanded nii majandusliku kui ka kunstilise tegevuse alalt, kusjuures nad kuuluvad järelevalvele ja revideerimisele, kui haridus- või majandusministeerium selle leiab olevat tarvilise.

Varematel aegadel, teatrite hääl päevil, nõuti riigi toetuse osaliselt teatreilt teatava arvu etenduste korraldamist alandatud hindadega, nüüd on see vaid heaks kombeks, kui sellaseid etendusi korraldatakse.

UNGARI

Ungaris on 2 riikl. teatrit, mõlemad Budapestis, nimelt Ungari Rahvusteater ja Kuninglik

Ungari Ooper, ja ainult need kaks teatrit saavad riigilt toetust. Teisi erateatreid riik ega avalitsused ei toeta. Viimase kahe aasta jooksul on ooperile määratud 1.390.000 pengöt ja rahvusteatreile 590.000 p. Budapesti linn toetab mõlemaid kokku 200.000 p. aastas. Toetus antakse mõningail tingimusil, kuna mõlemad teatrid alluvad kunsti- ja haridusministeeriumile, kel on õigus mõjutada repertuaari valikut. Igal teatril on oma valitsuskomissar kunstiliseks ja administratiivseks juhtimiseks, nii et tegevus toimub otseselt ministeeriumi nõuete kohaselt.

Vastutasuks omavalitsuse toetusele on mõlemad teatrid kohustatud andma kokku kuni 80 õhtust etendust alandatud hindadega, milledest suur osa kuulub rahvaharidusl. organisatsioonidele aboneeritud etendusteks, samuti ka õpilasnoorsoole, kusjuures noorsooetenduste arvu põle kindlaks määratud. Omavalitsus ei avalda nõudeid repertuaari suhtes.

Mõlemal teatril on moraalseks kohustuseks esmajoones esitada ungari autorite ja heliloojate teoseid, kuivõrd need on kunstipärasel kõrgusel. Ungari ajakirjandus on väga tähelepanelik valvama selle moraalse kohustuse täitmise järele.

WPA teater Ameerikas

Voldemar Mettus

Kogu see asi algab ühel soojal juuniööl a. 1935.

Tasa tiksus Washingtoni telegraaf ja saadab üle kogu Ameerika laiali tähtsa sõnumi, mis järgmisel hommikul teeb õnnelikuks kõik näitlejad.

Kujutelge, liiduvalitsuses on tekkinud huvi teatri ja ta saatuse vastu! Ta tahab midagi ette võtta töötute näitlejate abistamiseks! Kõneldakse dollarmiljoneist, summadest, millega küll rohkem harjunud on kino.

Kuu aega pärast seda valitsuse kava on peajoonis välja töötatud. Ta kannab pikka nime „Federal Theatre of the Works Progress Administration“. Lühemalt nimetatakse seda „WPA Theatre“ ehk „WPA Drama“.

Plaanil läbiviimine tehakse ülesandeks ühele naisele, Hallie Flanagan'ile. Kes on see naine? Nii mõni ameerikanegi raputas mullusel suvel pead, lugedes seda nime ja suurest plaanist, mis sellega seotud.

Tutvume kõigepealt selle plaaniga ja vaatame siis, kes on see salapärane Hallie Flanagan.

Ühendriikide liiduvalitsus ei taha mitte ainult abistada töötute lavanäitlejaid, ta tahab abistada ka lavateatrit — vastandina lineteatrile ehk kinole — ennast.

Suurejooneline kava tahab anda tööd üle riigi 50.000 teatriga seotud inimesele, nende hulgas 17.000-dele näitlejale, kuid ühtlasi ta tahab ka uuesti äratada huvi elava teatri vastu.

Augustikuus kõneldakse kolmest dollarmiljonist, mida tahetakse selleks otstarbeks määrata tulevaks, s. t. 1936., aastaks.

7. septembril president Roosevelt annab teada, et see summa on 6.700.000 dollarit. Ja kogu selle asja peab korraldama proua Hallie Flanagan.

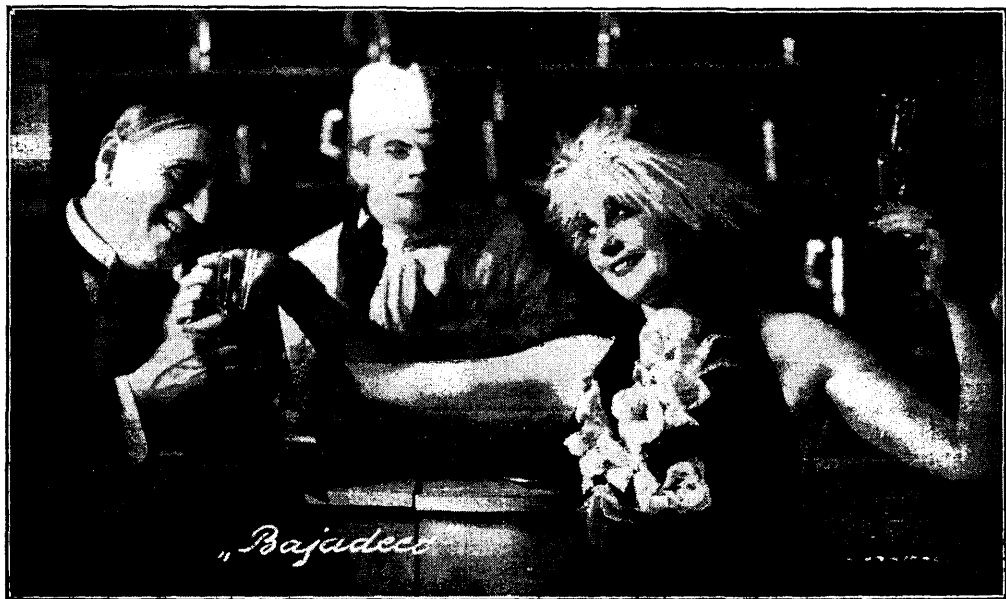
*

Professor Hallie Flanagan on Vassari kolledži katsetusteatri asutaja ning direktor, Vassari kolledž asub Poughkeepsie's, ja see omakorda New Yorgi osariigis.

Hallie Flanagan on väike, rahuliku otsustavusega naine, suur administraator ja kunstnik. Nüüd pakutakse talle tähtsaim koht, mis võib olla Ameerika teatrielus, organisatsiooni korraldamine ja juhtimine, mille sarnast ei ole kuski mujal, isegi Nõukogude Venes mitte. Proua ei taha seda vastu võtta, soovivat oma poolt teisi kandidaate, kuid tahetakse just teda. Viimati ta nõustub.

*

Proua on olnud kuulsa professor George Pierce Baker'i assistendiks, kelle juures peaaegu eranditult kõik nüüdisaja ameerika menüükad näitekirjanikud on õppinud näidendikirjutamise kunsti (prof. Baker on kogu oma tegevusega näidanud, et see kunst on menüüga õpetatav ja õpitav).

J. Brammer'i ja A. Grünwald'i operett „BAJADEER“ Estonias. I. Kalmani muusika
Uuslavastus — A. Lüdig, muusikajuht — V. Nerep, tantsud — B. Blinoff, dekoratsioonid — A. Tuurand

Pärast professori surma pr. Flanagan läheb Vassari ja asutab seal oma katsetusteatri, kus ta õpetab näidendikirjutamist, lavastamist, dekoratsioonide ja kostüümide joonistamist. Oma katsetusteatri proua iga aasta kohta lavastab kolm kuni neli suuremat asja. Osa tekste tuleb üliõpilasilt.

Teda hakatakse nimetama „vaikse häälega orjapidajaks“. Ta üliõpilased töötavad oma ülesannete kallal vähimalt neliteist tundi ööpäeva kohta. Mitte et proua kedagi sunniks — ei, kes kord tema juure tuleb, see sinna ka jääb.

Lavastades mingit teost proua küsib alati autori arvamist ja ideid, olgugi ta päris nooruke üliõpilane. Kuid ta ei arvesta ka kuulsaimate autorite arvamisi ja ideid, kui need talle ei sobi. Ja peaaegu alati autorid on vaimustatud sellest, kuidas proua viib läbi oma ideid.

Kogu 1927. aastaks proua sõidab Euroopasse. Kaheteistkümmes riigis — iga riigi kohta üks kuu — ta tutvub sellega, kuidas seal näidendeid kirjutatakse, neid lavastatakse ja mängitakse. Liiduvalitsuse kava kohta proua arvab, et kuigi selle otseseks eesmärgiks on ainult tööandmine töötlele näitlejale, tuleb siiski asja korraldada nii, et tuleb luua midagi, mil oleks püsiv väärtus.

Ja nüüd hakatakse looma kõige laiaulatuslikumat rahvateatrit — mõned nimetavad seda ka Ameerika rahvusteatriks. Hakatakse üle maa määrama „piirkonna direktoreid“ (regional director).

Kõige tähtsamaks „piirkonnaks“ loetakse New Yorgi linn. Sinna määratakse direktoriks

Elmer Rice, üks tuntuimaid ameerika näitekirjanikke, meilgi tuntud oma Estonias mängitud „Tänava“ kaudu.

Juba enne Flanagan'i ja Rice'i on New Yorgis hästi töötanud niinimetatud „Drama Unit“, andes nädalas 160 kuni 180 etendust parkides, suuremais üürimajus, kirikuis ja kooles. Neid etendusi — nädala jooksul — on külastanud 200.000—300.000 inimest. Nii mõnigi newyorklane on selle teatri kaudu saanud oma esimese teatrielamuse elus. Kui inimene ei tule teatri juure, siis teater peab minema inimese juure — nõnda mõtleb praktiline ameeriklane.

Elmer Rice pooldab väga neid linnas ja sageli ka selle ümbruses ringi liikuvaid rändteatreid, kuid ta tahaks näha ka midagi püsivamat. Esialgu on ette nähtud ainult kolm suuremat „unit'it“ — „Näitekirjanike teater“, „Araproovimisteater“ (kõlab veidi imelikult, peaks aga olema kaunis tabav tõlge „Try-out Theatre'ist“, mida ei tohi ära vahetada katsetusteatriga — „Experimental theatre“) ja „Negriteater“.

Rice ise on kõige enam huvitatud „Elavast ajalehest“, mis oma avatenduse peab andma k. a. jaanuari keskel. Esimeses kavas tahetakse käsitleda Itaalia-Abessiinia konflikti.

Esietenduseks määratud päev tuleb, kuid esietendus lükatakse edasi. Ja siis pääseb lahti torm.

WPA kõrgeid ametnikke on saatnud Washingtonist eeskirja, et „Elavas ajalehes“ ei tohi käsitleda Itaalia-Abessiinia konflikti, „sest see võiks haavata välisriikide valitsusi ja tekitada rahvusvahelisi komplikatsioone“. (Drama-

tiseeringus pidi ka Mussolini ise lavale ilma-
ma, mida aga ei loetud soovitavaks teha valit-
suse poolt subsideeritud teatris.)

Elmer Rice protesteerib ägedasti selle „tsen-
suuri“ vastu, mis pealegi on sihitud tema „piir-
konna“ esimese lavastuse vastu. Washington
jääb kõvaks nagu teemant. Seepeale Rice astub
tagasi oma kohalt, ja ta asemele tuleb teine,
vähem tuntud, mees.

*

„Neegriteatrile“ jääb see au, et ta on annud
„WPA teatri“ esimese lavastuse, milleks on
Frank Wilsoni neegrinäidend „Kõndige koos,
lapsed!“.

Järgmise suurema „unitina“ astub tegevusse
„Odavahinnaline teater“ (Popular Price Theat-
re), mis annab uue algupärandi. Sellele järg-
neb „Äraproovimisteater direktoreile“ (Man-
agers' Try-out Theatre), mis toob välja Samuel
Warsavsky' „Saatusliku naise“, siis „Katse-
tusteater“ (mitte Flanagani oma) ja „Elav aja-
leht“ dramatiseeringuga, milles m. s. käsitellak-
se seda fakti, et mullu müüdi oksjonil talu 13
sendi (loc: kolmeteistkümmend sendi) eest!

*

Vahepeal paar sõna tollest veidranimelisest
„Äraproovimisteatrist“. See on teater, mille
truppi äriteatrite direktorid võivad kasutada
selleks, et „äraproovimiseks“ lavastada näiden-
deid, millest nad millegi pärast on huvitatud,
mida nad aga ei julge otsekohe oma Broadway
teatri lavale viia. „Proovija“ direktori ainsaks
kuluks on näitejuhi tasu, sest selle peab ta ise
palkama, kuna aga näitlejad on WPA teenis-
tuses. Selle omapärase teatri kasutada on kaks
teatrihoonet.

*

Lisaks ülalnimetatud viiele suuremale „uniti-
le“ töötab New Yorgis kaheksateist vähemat
„unitit“. Need teatrid koguvad enda ümber
kõige enam publikut. Siin nad on: „Inglise-
juudi teater“, „Saksa t.“, „Jiddiš vodevill“,
„Katsetusteater ühevaatuselisele“, „Lasteteat-
ter“, „Jiddiš draama“, „Operiteater“, „Neeg-
ri noorsooteter“, „Klassikalise repertuaari teat-
ter“, „Luuleteater“, „Mandridraama-teater“,
„Aafrika teater“, „Vene teater“, „Ameerika
ajaloo teater“, „Melodraama-teater“, „Tantsu-
teater“, „Nukuteater“, „Tsirкус-vodevill“.

*

New Yorgi linna „piirkonnas“ on ametis —
ainult WPA, mitte äriteatris — 5156 inimest,
neist umbes pooled näitlejad. Näitlejad saavad
kõik ühesugust palka — 103 dollarit 40 senti
kuus.

Väie suurema „uniti“ pileti hinnad on 15—55
senti, kõigi „vähemate“ unitite ette-
kandeile pääs on prii.

*

WPA protektoradi all lavastatud näiden-
deist on suure kunstilise ja — nivalju kui see
odavate hindade juures on võimalik — ka kas-

salise menu osaliseks saanud T. S. Elioti
„Mõrv katedraalis“. Ärgu arvatagu, et
see on mõni „ameerika kriminaalnäidend“ —
kaugeltki mitte! Selle värsides kirjutatud
draama peategelaseks on katoliiklik pühak
Thomas Becket, ja näidend käsitleb ta märter-
lust. „New York Timesi“ teatriarvustaja,
väga lugupeetav Brooks Atkinson, ütleb teose
kohta, see olevat käesoleva hooaja kõige süga-
vamalt liigitav draama. M. s. olgu märgitud, et
Ameerikas, s. täh. siiski peaaegselt New
Yorgis, läheb menuga teisiig värsnäidendeid,
millest üks näit. on pühendatud George
Washingtonile.

Teise huvitava, kindlasti väga omapärase lav-
vastuse on annud Neegriteater, nimelt Shake-
speare'i „Macbethi“... Aga millise!

Eesti lugeja tunneb seda kuuldes kindlasti
imestust. Aitab sellest, kui üks neeger män-
gib Othellot — kuigi Othello ei olnud moora-
mees, vaid maur — aga et Macbeth, Macduff
jne. on kõik neegrid, see juba ei lähe!

Aga miks ta siis ei lähe? Kui hiinlased on
võinud mängida „Macbethi“, miks siis ei peaks
tohtima seda teha neegrid?

See on nüü-tielda asja teoreetiline, põhimõtte-
line ja minugipärast ka juriidiline külg. Aga
kunstiline?

Enne kui vastata sellele küsimusele, küsime
veel. Nimelt: Miks Neegriteater on üldse võt-
nud Shakespeare'i, miks on ta Shakespeare'i
teoseist valinud just „Macbethi“? Vastuseks
praegu toodud esimesele küsimusele: aahnu-
sest. Vastuseks teisele: seepärast, et Shake-
speare'i näidend on kõige sobivam nii neeg-
rist näitlejale kui neegrist publikule — vähi-
malt kinnitavad seda Neegriteatri juhtivad tege-
lased.

Draamas suurt osa mängiv ebausult, noiad
jne., sobivat suurepäraselt neegrite praegu veel
Haiti saarel salaja õitsva „voodoo“ kultusele.
Seepärast Neegriteatri „Macbethi“ tegevuspai-
gaks ei ole mitte Šotimaa, vaid mingi Lääne-
India saar, mis väga hästi võib ka olla Haiti
ise, seda enam, et selle saare ajaloo prantsuse
kolonisatsiooni kestes ja pärast seda näitab
üllatavaid paralleele „Macbethi“ sündmustiku-
ga. Macbethile endale vastab täiel määral
Henri Christophe, Haiti „neegrikuningas“.
„Kuningaks“ ta sai kodusõja tagajärjel ja laskis
enese maha, kui ta julmus viis mässule.

Henri Christophe'i ajajärgust on võetud ka
neegrite „Macbethi“ kostüümid, mis neile
kindlasti paremini sobivad kui šoti seelikud.

Arvustus kirjutab tunnustavalt nii mängust
kui lavastusestki.

„Macbethi“ harjutusi tehti üksteist nädalat,
peaaegu kakskümmend tundi ööpäeva kohta.
Ilma et see end neegrite näitlejate tervises või
tuju oleks tunda annud.

Nõnda töötatakse WPA teatris — kind-
lasti mitte ainult New Yorgi linna „piir-
konnas“.

J. Tervapää „NISKAVUOREN NAISSET“ Helsingi Kansanteatteris, lavastaja E. Salmelainen
 Vasakult: Elsa Rantalainen, Kyösti Erämaa, Martta Kontula, Kaarlo Angerkoski

Leo Soonberg

Teatrimuljeid Soomest

Viibides hiljuti nädalapäevad Soomes oli mul võimalus Helsingis näha paari teatrietendust: üht algupärandit ja üht tõlget. Muidugi on nähtud selleks liiga vähe, et hakata tõmbama paralleele meie ja Soome teatrite vahel, kuid teatav uuduse lõhn oli asjal siiski juures, nii et pole põrumugi üleaarune läbielatu kohta lausuda mõnd sõna.

Meie näitlejatarid andestagu, aga mulle paistis, et soomlaste naisnäitlejate kaader on tugevam ja laiema kunstilise kandevõimega kui meie oma. Eriti on see maksev noorte tüdrukute rollide kohta. Häid plikasid meie laval peaaegu polegi, kuid Helsingi Kansallisteatteri laval nägin neid mitut korraga. Mängiti Margaret Kennedy romaani „Ustav nümf“ järgi Jean Giradoux' poolt dramatiseeritud näidendit „Tessa“. Teos iseenesest pole suurem asi, juba too magedavõitu perekonna-romaanidest tuntud miljöö mõjub lamevalt, aga mängijalle pakub see tükk siiski teatavaid võimalusi.

Selles näidendis Sauger'i tüttardena esinevad Henny Valjus, Ausa Ikonen, Sointu Kouvo ja Kyllikki Väre andsid sellaseid plikasid, et paremat ei osanud soovida.

Nende plikalik käitumine laval oli vaba iga-sugusest teaterlikkusest — silmapilgukski ei tulnud mõttesse, et nood tütarlapsed tegelikult elus enam kaugeltki plikad pole. Eriti meelejääv oli Henny Valjus, kelle mäng oli ülimal määral sarmikas. Isegi ta viimse pildi mäng, kus ta sureb, oli imbutatud spetsiifilis-tütarlapselikust. Too suremine sarnles pigem lille närtsimisele kui sündmusele, mida inimelus tunne surma nime all. Taipasid otsekohe, miks Margaret Kennedy oma romaani on pealkirjastanud „Ustav nümf“. Tessas oli palju ebamaiselt habrast ja õrna — ta ei sobinudki maise elu tarvis.

Kaugeltki nii sümpaatset muljet ei jätanud meesosalised. Ei saa sugugi ütelda, et nad oleksid halvasti mänginud. Ei, sellest küljest nad olid laitmatud — aga ometi jäi niisugune tundmus, et oli vähe liha ja verd. Kogu nende mäng tundus tugevat tehnilistele kogemustele ja rutiinile. Nad kuidagi jätsid liialt endaga rahul oleva mulje — ja see on suurim hädaohut kunstnikule. Üldse Kansallisteatteri näitlejate vanem põlv mõjub üleaar soliidselt, riiklikult, teeneliselt. Ma ei taha sellega sugugi ütelda, et näitleja peaks santlaagrina mõjuma, aga ta ei tohiks ka kuidagi

kunstniku jumalikku sädet peita väikekodanliku solliidsuse taha.

„Tessa“ probleem on ju vägagi huvitav — pisut varajane naise ärkamine tütarlapses — aga seda probleemi on siiski käsiteldud romaanis. Dramatiseeringus sageli olumaaling lämmatab peamõtte ja nii jääbki „Tessa“ sisustikust üsna ebamäärane kujutus, unustad varsti sündmustiku ja probleemgi kahvatub. Sellest küljest palju tugevamaks asjaks osutus Kansanteatteris nähtud Soome algupärane „Niskavuoren naiset“, millise teose autoriks on täiesti tundmatu kirjanik Juhani Tervapää. Kuidagi ei suuda uskuda, et see autor oleks esimeste vagude ajajaks kirjanduspöllum, sest näidendi ülesehitus, dialoogid ja tüübid on vilunud inimese töö. Kaldun Soome ajakirjanduse vaatekohale, kes usub Juhani Tervapää nime taga mõnd tuntud kirjanikku peituvat.

Juba teose pealkiri osutab, et peategelasiks siin on naised. Neid on kolm — kolm naist, kolm generatsiooni. Esiteks Niskavuore vana perenaine. See on tubli härrasnaime, tüübiline maa-aadlik — mitte verelt, vaid mentaliteedilt. Niskavuore suuratalu ja vana emand — need on üks. Tema elab vaid maale, lapsedki on tal vaid selleks, et nad talu edasi peaksid. Tugev ja näiliselt külm. Kui ta noorikuna laudaehitustööde juures viibides üht määratumat kaljumürakat ehituse alusmüüri näeb paigutatavat, siis sõnab ta: „On mõõtu sinus, olgu mõõtu minuski!“ Ja seda töötust on ta pidanud. Nii nagu too kaljumürakas on lauda aluspõhjaks, nii on „vanha emäntä“ Niskavuore kandjaks. Selle töötuse kaudu on ta taluga ühte lalutatud nagu Veneetsia doodžid omal ajal Aadriaga.

Kui „vanha emäntä“ on eeskätt Niskavuore perenaine, siis ta pojanaine Martta on Niskavuore proua. See on naine, keda ei huvita talupidamine. Ta ei armasta askeldusi sulaste ja ümmardajatega, ta ei söelu karjalautade vahet — ta parema meelega istub toas ning teeb näputööd. Seejuures unistab ta „peenemast“ elust, tahab elada linnas, omada autot jne. Teda ei huvita Niskavuore, seepärast soovibki ta, et mees müüks talu maha ning koliks linna elama. Marttas ei ole „mõõtu“, tal pole traditsioone, seepärast ta käituminegi on tingitud egoistlikest, väiklasist motiivest. Tüübiline „luksusnaine“, kes mingisugusele tõsisemale tööle kõlvuline pole, kelle eksisteerimine on tingitud vaid mehest. Temas pole kübetki jõudu — nii ta siis varisebki kokku, kui mees temast lahku.

Ja lõpuks kolmas naine — professori

tiitar Ilona. See on käesoleva aja noor naine; naine, kes ei pelga tööd, vaid seda isegi otsib — selleks, et olla iseseisev, teistest sõltumatu. Ta läheb rahvakooli-õpetajaks, et õppida tundma inimesi ja elu, aga veelgi rohkem selleks, et võita iseseisvust. Ja see teeb ta julgeks, isegi pisut trotslikuks. Ta ei karda keelepeksu ega seltskonna arvamist. Kuid talle on omane nooruse tung õnne järele, mida arvatakse peituvat armastuses. Ja nii ta läheb siis sirgjooneliselt seadud sihi poole. Ta ei taha oma õnne kavalate keerdkäikudega tabada, seepärast ta „kohtu“ ees ei reedagi meest — ta ootab, et too vabatahtlikult otsustaks. Ja kui vana perenaine tunneb kohustusi Niskavuore vastu, siis Ilona tunned neid vaid inimese vastu.

Nende kolme naise vahel käib võitlus. Viimase põhjuseks on, nagu naiste juures ikka, mees. Niskavuore peremehe — Martta mehe — ja Ilona vahel tekib armuvahekord, mis, tänu küllarahvale, avastatakse. Tuleb rida ägedaid stseene, diplomaatlikke jutuajamisi ja lõpuks isegi seltskonna kohus. Lõpuks selles naistevahelises võitluses võidab Ilona, ka „vanha emäntä“ ei tarvitse oma positsioone (Niskavuoret) loovutada, ainult Martta kaotab — kaotab mehe, oma eksisteerimise conditio sine qua non.

Selle näidendi sündmustik iseenesest pole ju kuigi põnev, kuid kirjanik on osanud oma aine niimoodi serverida, et meie huvi asja vastu kogu aeg kasvab. Loo lõppu ei aima me isegi viimases vaatuses veel ette. Näidendis on terve rida momente, kus kirjanik on suutnud inimhinge salajasimalegi liigutusile anda arusaadava kuju. Eriti paelus mind jutuajamine vana perenaise ja Ilona vahel. Kogu nende vaheline rääkimine sünnib mõistu, kuid ometi need kaks saavad üksteisest aru. Vana generatsioon sirutab üle keskmise põlve peade käe noorele.

Kansanteatteri lavastus oli laitmatu. Osalised olid juhtunud õige tugevad. Eriti paistis silma Elsa Rantalainen „vanha emäntä“ osas. Õige pisut oli tal sarnasust Liina Reimaniga Mirele Efrosi osas. Ka Aino Lohikoski ja Martta Kontula pakkusid toredat mängu. Kuigi ka paar meesnäitlejat (Eino Jurkka ja Kaarlo Angerkoski) löid häid tüüpe, ometi tuleb siingi võidupärg anda näitlejannadele. Muide, Sasu Haapanen apteekri osas sai Soome arvustuse poolt kiita — meil oleks ta saanud üpris rängad laitudesõnad oma liigse karikerimise ja ansamblist väljalangemise pärast — ent koomika hindamisel meie hõimuvõlled on võtnud eeskujuks Ameerika.

EESTI-SOOME
näitlejate jalgpalli-
võistlus Helsingis
18. mail 1936. a.

1) eesti meeskond Tallinna sadamas; 2) meeskonnad sammuvad väljakule, 3) Paul Pinna annab üle eesti meeskonna kingituse; 4) Eskola teeb sööda Karmile, kes lööb värava; 5) Soome v.v. V. Ruuskanen päästab K. Karmi kindla pommi. Samal pildil K. Karm on üksipäini kahe mehe eest väljas, paremalt tõttab käsi ülal soome meeskonna kapten Uno Montonen, tema taga „passib peale“ eesti meeskonna kapten ja väravakütt Ants Lauter. Ülal vasakul V. Hagus, kes lõi esimese värava soomlastele.

Eduard Reining

Kilde Soome-Eesti näitlejate sõprusvõistlusel jalgpallis

„Killud toovad õnne!“ ennustati Tallinna sadamas, kui kaunil päikeseküllasel kevadehomikul Estonia näitlejate jalgpallimeeskond asus teele sõprusvõistluseks Helsinki Suomen Kansallisteatteri meeskonnaga. Uhele hilinenud reisijale, kes hüppas juba liikuvale laevale, visati järele sumadan sellase hooga, et purunes kabüini aken.

*

Kanged mehed need soomlased! Sadamasse olid nad eestlaste vastuvõtuks komandeeritud kuulsa Filadelfia Filharmoonia orkestri maestro A. Toscanini juhatusel ja öhtul saabus Alppilaane, kus istuti banketil, sähköõnnumeid üle maailma. Hitler, Mussolini, Stalin, Rootsi ja Inglise kuningad, paavst ja rida teisi suursi saatis kangetele võitlejatele apaklikke tervitusi ja õnniteli võitjaid. Härra Shakespeare, vana muld, oli end hauas kurbuses ümber keeranud, et tema õilsa muusa preestrid olid laskunud mudasele muruväljale nahkkuuli veeretama. Ei olnud pidutsejaid unustanud ka Helsingi politseiüleml, kes varahommikul lahkesti teatas, ikka telegrammiga!, et värsked õled ootavad väsinud võitlejaid ta võoraste-vastuvõtlikus tsementpõranda-hotellis.

*

Oli lärmi ja mürtsu, pillimängu ja pasunapuhumist, kui meeskonnad sõitsid lahtisel autobusel läbi linna käidavamate tänavate Töölon jalgpalliväljakule. Ja pidevalt hõikeid tänavail liikuvale publikule, et tulgu nad mängu vaatama, esimest maavõistlust tänavu kevadel, pääsmeid olevat saada veel vähesel arvul jne., jne. Palju tuttavlikke pöördumisi rahva poole, kutseid, viipeid ja peibutamisi. Lust oli vaadata, millise innuga soome näitlejasrahvas oma asja eest väljas oli, ja tunda pärast rõõmu publiku rohkest arvust väljakul.

*

Kui eesti ja soome näitlejate jalgpallimäng möödunud kevadel Tallinna Staadionil oli rohkem kirev vaatemäng, vabaõhuetendus kostüümides ja aranzeeritud vahepaladega, ning jalgpall ainult ettekäändeks väljakule ilmumiseks, siis tänavune mäng Helsingis oli hoopis tõsisem. See oli heatujuline sõprusmäng. Meeskonnad olid harilikus jalgpallidressis, oli peetud eelmänge ja treeninguid. Eestlasil oli palgatud koguni treener, kes neid nädalapäevad

pühendas Kalevi väljakul jalgpallimängu reeglisse ja nõksudesse.

Tulemuseks oli tasavägine mäng. Esimene poolaeg lõppes 4:1 Eesti kasuks. Teisel poolajal võtsid soomlased ette ümberpaigutusi oma meeskonnas ja viisid lõpuvileks mängu 7:6 peale eestlaste kasuks. Kange mees oli soomlaste vv. V. Ruuskanen, kes püüdis osavasti rea teravaid lööke, mida eesti edurivi oli nobe tege ma. Eestipoolseid väravaid lõi Lauter — 3, Karm — 2 ja Hagus — 2. Kibe töö oli Tõnopal eesti väravas, sest kui pall mõne soome edurivi mehe jalge ette korra sattus, ei takistanud ükski maapealne võim tal seda püüdmatult eesti väravasse toimetamast. Siiski likvideeris Tõnopa üllatava eduga mitu surmkindlat väravalööki ja tarmukas kaitserinne aitas tal hoida palli eesti väravast võimalikult kaugemal, nii et mäng toimus rohkem soomlaste poolel.

*

„Kas me täna lööme tralli, pärast ränka jalapalli!“

kõlas Alppilaanes eesti näitlejate laul pärast võidukat mängu. Ligi viiskümmend soome ja eesti teatritegelast istus pidulauas, kinnitamas vanu sõprussidemeid, sõlmimas uusi tutvusi. Oli laulu ja lõbusat juttu, kõnesid ja anekdoote. Elektriarmatuur jäi seekord laest alla laulmata: polnud kaasas Benno Hansenit.

„Kas mehed siin on ühest värvist?“

„Kas me joome Soome tervist!“

*

„Mehed, kuinka koivat voivat?“

Kas nad meile võidu soovivad!“

laskis kapten Ants Lauter oma meeskonnal Tallinna jõudes laulda, kui kolleegid tulid neid sadamasse vastu võtma lilledega ja „joodipudelliga“ haavade parandamiseks. Oli ka parandust vaja: Hagus oli saanud löögi vastu säärt, aga tantsis siiski öhtul vapralt „Pähklipurejas“. Halvem lugu on küll nendega, kelle südameid kõrvetasid soome neidude kuumad pilgud. Naisi oli Alppilaanes umbes nii palju nagu miksitakse riia palsamit kõva napsi leevendamiseks, kuid esindus oli väärikas: särtsu ja tuld, ülevoolavat energiat ja temperamenti, sarmi ja naiselikku võlu oli kuhjaga ja jätkuvalt kõigile.

„Kas mehed siin on ühest värvist?“

Poisid, joome Soome tervist!“

„TEATER“ on teatrihuviliste häälekandja linnas ja maal. Aastakäik maksab ainult 2 krooni. Seni ilmunud numbrid on saadaval toimetuses. Aidakem kõik kaasa „Teatri“ levikule!

Ülevaateid teatrite tegevusest 1935/36. a. hooajal

ESTONIA

Estonia teater võib rahuldustundega võtta kokku oma 1935/36. a. hooaja töö tulemused. Kuna hooaeg tänavu kestab erakordselt kaua — 26. juunini — siis ei saa praegu anda täpseid numbrilisi andmeid, küll lubab aga senine tegevus kinnitada, et nii kassaliselt kui ka publiku osavõtult areneb Estonia juba aastate kestes pidevalt tõusvas suunas.

On märkimisväärne 1935/36. a. hooaja kohta näiteks sõnadraama alal, et kõik lavastused on läinud sellase menukusega, et ei ole vaja olnud ühtki lavastust viimse võimaluseni n.-ü. „välja pigistada“ ja uute lavastuste arv on võinud piirduda normilt 8 lavastusega hooajal. Suurima edu saavutas siiski „Oi noorus“, mille menikus on ületanud „Kaugete randade“ oma.

Ooperite puhul peab kinnitama vana tõde, et hea minek on alati ooperite piiratud-arvulisel, kuid kõrgeväärtuslikul klassikalisel raudvaral. Selgi hooajal osutsid menukaimaiks oopereiks „Talupoja au“ ja „Pajatsid“.

On väga palju ja korduvalt kõneldud ja kirjutatud ooperite šabloonilisusest, sisulisest tühjust ja välisest kassikullast. Ometi saavutas suurima menu „Mariza“, kuna „Ahvatlev leek“, mis on õigupoolest konglomeraat draamast, ooperist ja ooperetist, sai külma vastuvõtu osaliseks nii publikult kui arvustustlki. Näib, et see osa publikut, kes käib teatris ooperetti vaatamas, vajab 100% ooperetti kogu oma pahede ja voorustega, kuna „Ahvatleva leegi“ taolised laulumängud ei haara ühegi ala põhipublikut. Ja kui kord ooperetti mängida, tuleb lavastada neid ooperette, mis tõmbavad kaasa selle ala publikut. Üldiselt peab oopereti kohta veel tähendama, et uusi, häid ooperette on väga vähe.

Estonia teatril on suurim tegelaskogu (üle 200 inimese) võrreldes teiste eesti teatritega, kuid siiski osutub see väikeseks Estonia praeguse töökoormatuse jaoks. Eriti on see maksev koori ja tantsurühma kohta. Koosseisude vähesuse tõttu ei saada vajalisel määral kasutada peategelaste dubleerimise süsteemi, mis pidevalt arendaks pealekasvu. Samal põhjusel tuli hooaja kestes korduvalt tegelaste haigestumiste tõttu väljakuulutatud etendused asendada uutega või lavastus koguni mõneks ajaks mängukavast eemaldada. Kahjuks pidurdavad aga hädavajalist koosseisude suuren-damist piiratud ainelised võimalused ja väga suurel määral ka sobivate jõudude puudus.

VANEMUINE

Vanemuise kui kutselise teatri 30-es hooaeg on arenenud ümberkorralduste ja otsingute tähe all. Vanemuisele uus teatrijuhtimise moodus — iseseisva teatrivalit-suse näol; uued juhid; tegelaskonnas 40% uusi inimesi; õpperühm algajatele noorte näitlejate pealekasvatamiseks; liikumis- ja tantsurühmade asutamine; suurlavastuste massistseenideks kaastegelate rühmade moodustamine; laste lavastustes esinemiseks lastetrupi ja laste (4—8 ja 9—14 a.) tantsurühmade loomine; kunstnik-kostümeer-rija ametisse kutsumine; Eestis esimese pöördketta ehitus ja rakendus; rida tehni-lisi uuendusi laval — nii astus Vanemuine möödunud sügisel uude hooaega.

Teatri tööplaanist torkab silma sõnalavastuste ja ooperi esikohale nihuta-mine seal senini püsinud ooperi asemele. Üldine töökoormatuse suurenemine kest- vama lavastuste ettevalmistuse kui ka puht-lavapedagoogilise töö sisseseadmise tõttu. Etenduste arvu tõstmine 4 etenduselt nädalas 8—10-le etendusele nädalas. Selle teostamisel on lähtutud seisukohast, et Tartu oma suuruselt kuulub nende linnade hulka, kus on võimalikud igapäevased teatrietendused.

Publiku möödunud hooaja osavõtu kohta etendustest peab märkima, et see pole olnud küllaldaselt aktiivne, kuigi mööduval hooajal on teatrit külastatud enam umbes 30%. Tallinn ja mõned vähemad linnad on teatripubliku kriisist juba üle saanud, Tartu on alles üle saamas. Hooaja repertuaari koostamisel on esikoht jäetud, nagu see peabki olema, algupärasele repertuaarile, ja seda meie kõikidel harrastata- vatel aladel: sõnalavastus, ooper, ooperett ja lasteetendus.

Uusi sõnalavastusi anti hooaja jooksul 11, ooperilavastusi — 4, laste- ja noor-soolavastusi — 4, operette — 2. Seega kokku 21 uut lavastust ja 5 kordamislavastust, kokku 26 lavastust umbes 280 etendusega oli tegelaskogule vägagi suureks töökoormaks. Et teatrite tulevikkude kindlustada, kannab tegelaskogu need raskused nurisemata.

Lähemad andmed lavastuste ja etenduste kohta ilmuvad sügisel.

DRAAMASTUUDIO

Draamastuudio teater võib täie rahuldustundega vaadata tagasi läinud hooajale. Draamastuudio on hooaja kestes tugevnenud nii organisatoorselt kui kunstiliseltki.

Tegevuse ülevaates tuleb kõigepealt märkida Noorsooteatri väljakujundamist NKS valitsuse kaasabil eriuksuseks oma eri kunstipedagoogilise nõukoguga. On põhjust loota, et sellest algatusest kasvab tugev noorsooteater, mis katsetamiste ja saavutuste kaudu leiab õige tee Eesti noorsooteatri probleemi rahuldavaks lahenduseks.

Draamastuudio Noorsooteatri nõukogusse on kutsutud kaastööliseks peale oma teatri kunstiliste juhtide silmapaistvaid teatri-, seltskonna- ja linnavalitsuse tegelasi ning pedagooge. Sellaselt rajatud alus peaks olema kandev ja edasiviiv. Peale selle on Draamastuudio teenistusse Noorsooteatri peanäitejuhina astunud kogenud näitejuht Paul Sepp, kelle huvid hetkel on just pöördud noorsooteatri üleshitamisele.

Teiseks märkimisväärseks asjaoluks tuleb pidada Draamastuudio näitlejate ja näitejuhtide koosseisu täiendamist nimekate näitejuhtide ja näitlejatega. Peale nende mängis Ibseni „Kummitustes“ kaasa Eesti suurim naisnäitleja Liina Reiman, kes ka eelseisval hooajal jääb Draamastuudio lähemaks kaastööliseks.

Ka nooremate näitlejate poolest võidi riiklikule toetusele ülemineku puhul ja selle toetuse suurenemise tagajärjel näitetruppi suurendada.

Draamastuudio vanad fundusmehed ja -naised näitasid hooaja jooksul head vormi. Tuleb vaid tuletada meele Ruut Tarmo't („Kummitused“, „Mees merelt“, „Merikarud“, ja „Messiina kingsepp“), Maire Möldre't (Mizzi Möllerit) — „Mees merelt“, „Merikarud“ jne. J. Kaljola sooritas „Härra Mauruse I järgu koolis“ poolakesest õpetajas kõrgeima meistriksami. Näitlejad A. Suurorg („Merikarud“), A. Hõimre („Merikarud“ ja „Mees merelt“), pr. Ly Lasner („Härra Mauruse I järgu koolis“, „Messiina kingsepp“ jne.), V. Alev („Härra Mauruse I järgu koolis“ ja „Messiina kingsepp“) ja R. Opsola („Härra Mauruse I järgu koolis“) rikastasid lavaloomingut uute õnnestunud saavutustega, kellele sekundeerisid väärikalt nooremad tegelased. Keegi vist ei unusta A. Mägi võrgupaikajat näidendis „Mees merelt“ ja veel toredamat velskerit A. Gailiti „Nipernaadis“.

Teised nooremad tegelased, samuti uued jõud Draamastuudios panid end täiel määral maksma. Ed. Türgi härra Mauruse kujundust tuleb lugeda suurimate saavutuste hulka eesti teatris üldse. A. Sunne andis esimesena elulise ja kunstiväärtusliku käsituse raskele Nipernaadi tüübile.

Nagu sellest põgusast loetlusest näha, on Draamastuudios kestnud lavaline looming oma inimitüüpide ja oma seltskonna, oma ümbruse mõtestatamises. Klassikalisest repertuaarist, kuhu kuulub näiteks Ibseni „Kummitused“, on vähe selleks tihedaks ja eluliseks kasvaks, mida rahvas nõuab oma kultuurilises võrumises teatrilt. Just oma olemise lavalist ümberloomist ja oma olemise mõtestamist vajab rahva kasvav kultuuriorganism. Kõik muu kuulub ajaviite hulka.

Draamastuudio on jäänud kindlaks oma kunstilistele töökspidamistele — anda kõigepealt väärtuslikke algupärandeid, kui neid ei ole, siis dramatiseeringuid meie parimaill meistreilt. Selle järele tuleksid meisterteosed üldkirjandusest, eelistades lähemate naabrite töid.

Nõnda näemegi läinud hooaja repertuaaris A. H. Tammsaare, A. Kitzbergi, A. Gailiti ja A. Mälgu teosed või dramatiseeringuid. Viis kolme vastu on ülekaal algupärandite käes, sest Valdes-Särevi dramatiseeringut võib pidada peaaegu algupärandiks, kuna autor juba ise liigub Eesti rannikul, peale selle on teos puhtalt eestistatud.

Klassikalisest repertuaarist on pärit Ibseni „Kummitused“, mille lavaletoomine ja õnnestumine näitab meie publiku kõrget vastuvõtutaset. „Kummitused“ kujunesid oma näitlejate kvalifitseeritud mängu tõttu hooaja parimaks kunstiliseks saavutuseks.

Edukat käsitamist ja menestust leidsid ka kaks ülejäänud tõlkenäidendit — „Messiina kingsepp“ ja varem tuntud „Uputus“.

Hooaja kestes sooritas Draamastuudio huvimatka Riiga, esinedes Välis-Eesti päeval Riia eestlastele „Härra Mauruse I järgu kooliga“, mis leidis nii läti, saksa kui ka vene teatriarvustajate üldist kiitust.

TÖÖLISTEATRI
 uuemaid lavastusi

1) A. Korneitšuk'i näidend „PLATON KRETŠET“ — stseen haiglas. 2) 3) ja 4) E. Vajgur'i rahvatükk „POTILILL JA KARUSAMMAL“ — stseenid 1. 3. ja 1. vaatusest.

Peale kõige muu võib rahuldusega konstateerida tihenevat kontakti publikuga, eriti ringreisidel. Õige sagedased olid juhud, kus nädal, isegi paar, olid etendused ette välja müüdnud, Draamastuudio teater võib oma 15-dal tegevusaastal kindlasti väita, et tal on kujunenud kindel, piisiv vaatlejaskond. Draamastuudio teatril on põhjust lootsurikkalt vaadata tulevikku, sest alus, millele Draamastuudio on rajanud oma tegevuse, on eluline.

ENDLA

Endla teatri käesolev hooaeg lõpeb nelipühadega. Seepärast ei ole praegu veel võimalik esitada lõplikke kokkuvõtteid jooksva hooaja kohta. Kuid juba nüüd võib märkida rahuldusega, et hooaeg lõpeb nii kunstiliselt kui ka majanduslikult vägagi rahuldavalt ja et tulemused on paremad kui möödunud hooajal. Tõusnud on vaatajate arv ja samuti ka kassa tulud. Kui möödunud hooajal oli sõna- ja muusikalavastusel kokku ümarguselt 26.000 vaatajat, siis tänava tõeuse see arv üle 30.000. Etenduste arv hooaja kohta on ümarguselt 100, millest 25 muusika- ja 75 sõnalavastuslikku etendust. Paaril viimasel hooajal võib märkida sõnalavastuse etenduste arvu tõusu just opereti arvel. Kui omal ajal oli suhe 2:3 vastu, siis käesoleval hooajal on see juba 1:4 vastu sõnalavastuse kasuks. Sõnalavastuse etenduste arvu tõus ei ole juhuslik, vaid see põhjeneb majanduslikel kaalutlustel, et operetti tuleb teha ainult sel määral, kui võrd see end õigustab majanduslikult. Hooaja keskmine kassa on sõnalavastusel ligikaudu Kr. 100.— ja muusikalavastusel Kr. 270.—.

Möödunud hooaeg läks raamatu-aasta tähe all, mille tõttu rohkem kui pool sõnalavastusist olid algupärandid — üheteistkümmest uuest sõnalavastusest kuus. Pealeselle 3 muusikalavastust — üks ooper (Traviata) ja kaks operetti. Võrreldes algupärandeid tõlgetega on vahe võrratu suur läbilõõvuse mõttes publikus, ja seda loomulikult algupärandite kasuks, kuigi viimased oma väärtuselt sageli ei küüni tõlgeteni. Läbilõõnuimaks lavastuseks sel hooajal on E. Vaiguri „Kraavihallid“, mida 12-nei etendusel külastas ümarguselt 5.000 vaatajat. Sellele järgneb O. Lutsu-A. Särevi „Tagahoovis“ 3.500 vaatajaga. Samuti hea eduga läks A. Mälgu „Mees merelt“.

Iseseisva peatüki Endla teatri töös moodustavad etendused Pärnumaal. Järjekindlalt antakse etendusi Kilingi-Nõmmes, Abjas, Sindis, Mõisakülas ja mujal. Kokku tõuseb nende etenduste arv ligikaudu 30-ni, eelmise hooaja 18 vastu. Endla teater ei suuda aga väikese koosseisu tõttu maal kaugeltki nii palju etendusi anda kui seda kohtadelt soovitakse. Võrreldes eelmise hooajaga on ka maal märgatavalt tõusnud huvi teatri vastu. Peaaegu erandita tuleb mängida väljamüüdnud saalile, kusjuures eriti suurt huvi teatri vastu tuntakse Abjas ja Kilingi-Nõmmes.

Lõppev hooaeg on leidnud ka kunstilisest küljest üldist tunnustust. Kohalik arvustus märgib üksmeelselt kunstilise taseme tõusu ja ansambli ühtlust. Sama kinnitavad ka pealinna lehtede teatriarvustajad. Veel rohkem — üksikuid lavastusi (Platon Kretšet) peetakse paremaiks pealinna teatri ja Riia Vene teatri omist. Samuti on leidnud täit tunnustust Endla teatri dekoratiivne külg.

UGALA

Möödunud sügisel algas teatritöö 5. augustil ja juba nädal hiljem asuti etendusi andma, esialgu maakonnas ja hiljem, 3. septembrist alates, ka linnas. Hooaeg avati M. Pagnoli näidendiga „Fanny“, ja seda põhjusel, et „Kauged rannad“ oli eelmise hooaja viimseks lavastuseks. Nii varakult etendustega alata võimaldas asjaolu, et teatri trupp hooaja vahetusel ei lagunenu — lahkus ainult üks näitleja.

Hooaja jooksul anti üldse 15 lavastust, neist sõnalavastusi 8, laste- ja noorsoonäidendeid 3 (teatri abijõudude ettekandel) ja operette 4. Sõnalavastused olid järgmised: M. Pagnoli „Fanny“, M. Jotuni „Mehe küljeluu“, E. Vaiguri „Kraavihallid“, A. Mälgu „Mees merelt“, O. Lutsu-A. Särevi „Tagahoovis“, O. Indingi „Inimene silla all“, A. Sepa „Päikesee poole“, R. Tõroki ja T. Emödi „Tütarlaps tänaval“.

Laste- ja noorsoonäidendid: F. Molnári „Pál-tänavä poisid“, J. Rummo „Jõuluüllatus“ ja O. Lutsu „Tootsi lood“.

Operetid: A. Sepa ja P. Ardna „Igavene legend“, L. Ascheri „Bravo Peggy“, O. Stansky „Skudlematu Eeva“ ja E. Kalmani „Mariza“. Eelmisest hooajast korrati M. Pagnoli „Kaugeid randu“ 6 korda ja operettidest „Mootorpruuti“ 4 korda. Üldse antakse lõppeval hooajal 143 etendust, sellest üle 1/3 (56 etendust) maal, peaaegaliselt Viljandimaal, kuid osalt ka Pärnu- ja Järvamaal. Võrdluseks olgu tähendatud, et

eelmiste aastate etenduste arv ei ole tõusnud üle 110 etenduse aastas. Seega on teatri tegevus tunduvalt suurenenud, peaaegselt maa arvel, kus praegu teatrit väga hinnatakse. Ka tunnustas Viljandi ajut. maavalitsus Ugala tööd maakonnas ja toetas teatrit ka aneliselt, lubades seda edaspidigi teha.

On suurenenud teatri tegevus, kuid on tõusnud ka teatri kunstiline tase, mida kinnitavad arvustajad, nii kohalikud kui ka väljaspool Viljandit. Viimased lavastused („Kraavihallid“, „Mees merelt“, „Tagahoovis“, „Päikese poole“ ja „Tütarlaps tänaval“) rahuldasi juba ka kõige nõudlikumaid. Ja edusamme ei tehtud üksnes sõnalavastuse alal, vaid ka operetis.

Lavastused olid suuremalt jaolt teatrijuhilt A. Meringult, osalt K. Söödorilt, lastenäidendid S. Tammelt ja A. Viirult. Muusikajuhina tegutses Aug. Härm, repetiitorina M. Söödor, dekoraatorina J. Kangilaski. Näitlejatena esinesid peale teatrijuhi A. Meringu; O. Birk-Ungerson, A. Johanson, E. Kesküla, H. Kurr, H. Luts-Kursk, A. Mälton, A. Melts, A. Nõmmik, E. Pukk, A. Päärson, E. Pormann, J. Ranna, A. Raag, S. Tamm, F. Tomberg, K. Söödor, M. Söödor, A. Viir j. t.

Teatrit juhtis teatriseltsi poolt valitud teatri valitsus koosseisus: teatri üld- ja kunstiline juht A. Mering ning majandusjuht O. Härm. Teatriseltsi esimeheks oli dr. V. Saar.

Hooaeg lõpeb 1. juunil, kuid näitlejaskond tuleb veel kokku ja annab kolm etendust Sakalamaa laulupeol 13. ja 14. juunil s. a. Hooaja lõpule jõudes võivad Ugala juhid ja kogu teatri pere rahuldustundega tagasi vaadata tehtud tööle, sest see töö on annud hinnatavaid tagajärgi. Ka on teatri majanduslik seisukord paranenud ja riigi toetuse suurenedes paraneb veelgi.

NARVA

Tagasi heites pilku Narva teatri mööduva hooaja tegevusele peab tähendama, et võrreldes nende oludega, milles Narva teater on sunnitud töötama, on teater meie riigi idapiiril üldise rahvusliku teatrikunsti arendamises teinud suure töö. Selle töö suurimaks takistajaks ja pidurdajaks on olnud teatri äärmiselt viletsad ruumid kõigi oma võimalike puudustega ja üldine majanduslik kitsikus. Toetusrahade suurendamine on küll teatrile võimaldanud avaramaid väljavaateid, kuid suurimaks pidurdajaks teatri arenemises on olnud ja jäävad ka järgneva hooajaks äärmiselt primitiivsed ruumid, mille korraldamisele oleks küll juba aeg tõsiselt mõelda, milleks aga seltsil puudub ainealine võimalus.

Narva teatri repertuaar mööduval hooajal on olnud mitmekesine. Lavale on toodud üldse 15 lavastust, nendest 9 sõnalavastust ja 6 operetti. Lähemad andmed selle kohta esitame sigisel hooaja lõppedes.

See suur töökoorem on nõudnud määratud jõupingutust piiratud näitlejate koosseisuga. F. Pettai näitejuhina on suutnud lavastusele anda korraliku ilme ja tõlgitsuse. Temale abiks üksikute lavastuste lavaletoomisega on olnud A. Lääne. Kunstiliselt parimaiks saavutusiks sõnalavastuse alal olid „Kraavihallid“, „Neetud talu“ ja „Inimene silla all“; operetidest „Metsaülema tütar“, „Tsarevitš“, „Kornevilli kellad“ ja „Havaai lill“. Üksikute näitlejate mängu vaadates peab tähendama, et nii mitmedki on annud uusi tunnustusväärseid kujusid, nagu: A. Berger „Kraavihallides“ Matsi osas; A. Keller „Kraavihallides“ Antsu osas; F. Malmsten „Kraavihallides“ Mardi ja „Inimene silla all“ hulkuri osas; A. Alaküla „Kraavihallides“ Leena ja „Äris ja armastuses“ Rosalie Potaschi osas; A. Ulm-Lääne „Neetud talus“ Urve ja „Kornevilli kellades“ Nõmmelille osas; G. Galinski „Neetud talus“ Anne ja „Metsaülema tütres“ nimiosas; A. Jürgenson „Tsarevitšis“ nimiosas; A. Lääne „Inimene silla all“ dr. Šoltessi ja „Metsaülema tütres“ keisri osas ja nii mitmedki teised, nagu E. Valgma, A. Kattai, R. Nuude (lahkus hooaja keskel teatritegevusest), E. Peeri, H. Meltsas ja teised, kes üldises ansamblis on tunnustatavalt täitnud oma osad.

Eriti märkimisväärne on teatri dekoraatori V. Peili töö, kes ühes lavameistri M. Lindebaumiga hooaja jooksul on annud mitmed väga head lavapildid.

Peale ülaltoodu on teater korraldanud ühe balletiõhtu pr. N. Trankman-Tšogankovi lavastusel, mille tulemustega võib täiesti rahule jääda, ja neli võorusetendust ja kontserti väjaspoolt kutsutud kunstnikega.

Toimetuselt: Arvulised andmed teatrite tegevusest avaldatakse septembri-numbris. Samas ilmuvad ka ruumipuudusel käesolevast numbrist väljajäänud teatrite ülevaated.

Kas Teid isiklikult rahuldab 1935/36. a. teatrihooaeg? Teie suurim teatrielamus sel hooajal? Mida märgite puudusena? Mida saavutusena?

KARL KOLJO:

Viimaseil aastail, seega ka möödunud hooajal, meie teatrite elu on arenenud tõusu tähe all. On rõõmustav nähtus, et laiadest hulkades on tekkinud huvi teatri vastu, mida kord helifilm näis tahtvat lämmatada. Samuti on märkimisväärne asjaolu, et näib kasvavat nende arv, kes eelistavad teatrit kinole. Teatrite ainelise olukorra väikene paranemine möödunud hooajal on ka omajagu mõju avaldanud teatri üldisele edule ja tõusule.

Suurima saavutusena tuleb märkida seda, et viimaseil aastail on tugevasti kasvanud algupärandite lavastamine meie teatris.

EUGEN MADDISOO:

1. Möödunud 1935/36. aasta Tallinna teatrite hooaeg on mind üldiselt rahuldanud, kuna nimetatud hooaeg on näidanud Tallinna teatrite tegevuse järjekordset tõusu.

Erakordset elevust teatri suhtes tekitasid teatrite juubelid (Estonia seltsi 70. a., Draamastuudio teatri 15. a. ja Töölisteatri 10. a. juubel). Need juubelid teatri pikema või lühema mineviku tähistamiseks tõendavad Tallinna teatrite püsivust.

Repertuaaris peab märkima hindavalt teatrite püüdu lavastada väärikamaid teoseid, ühtlasi püüdes esitada muuseas klassikuid, nagu Shakespeare'i Estonias ja Ibsenit Draamastuudios ja Töölisteatri.

Eriti aga peab hindavalt märkima teatrite üldist püüet võimalikult lavastada algupärast repertuaari.

2. Minu suurim teatrielamus oli Tammsaare „Härra Mauruse I järgu koolis“ etendus. Ja seda just näitlejate haarava meisterliku mängu tõttu (nagu E. Türk, J. Kaljola, A. Summe j. t.).

3. Suurima puudusena meie möödunud hooaja teatrielus märgiksin (kuigi seda puudust ei tule kirjutada teatrite arvele), et liiga vähe ilmub uut väärtuslikku lavakirjandust, mille tõttu teatrid on sunnitud sellest hädaabinõuna üle saama dramatiseringutega.

4. Suurima saavutusena tuleb märkida Tallinna teatrielus momenti, et teater on võitnud enesele publiku pideva poolehoiu, mis on väga väärtuslik saavutus ja millele teater võib rajada oma tulevase kunstilise tegevuse.

VIDRIK SAAR:

1. 1935/36. a. teatrihooaeg rahuldab; oli märgata näitlejate juures teatud kunstilist küpsust. Teiseks hüveks oli küllaldane algupäraste lavateoste valik, mis tegid teatri rahvale lähedaseks, ja kolmandaks rahuldab teatriringkondi Viljandis teadmine, et vabariigi valitsus kindlustas provintsiteatrite majandusliku külje.

2. Parima mulje ja elamuse andis mulle viimane Ugala lavastus „Tütarlaps tänaval“ — lõppakord ühele arenguastmele Viljandi teatris. Üllatas näitlejate areng, eriti Helle Ra (pr. Kursk) oma, kelles ilmneb kunstiküpsus, mis on haruldane nii lühikese laval oleku aja tõttu ilma eelkoolita. Selle nähtuse olemasolul on kahtlemata teeneid ka teatri kunstilisel juhil Meringul. Tuleval hooajal loodame algavat Ugala uut ajajärku uue suuna ja uue näitejuhiga, kuna on otsustatud lõplikult loobuda operetist ja kujundada Ugala sõnalavastusteater, kuna see võimaldab provintsi oludes tõelise kunstiteatri olemasolu. Muusika- ja sõnalavastust ei suuda provintsiteater aga korralikult pakkuda.

3. Puudusena meie teatris märgiksin üldiselt kavakindla teatrikultuuri arendamise puudust, eriti ajakohase teatrikooli puudumist. Viljandis aga annab end eriti valusalt tunda korralike teatriruumide puudumine. Nüüd on küll eeltööd käimas kultuurihoone ehitamiseks Viljandis, kus ka teater leiaks endale kodu.

LEO KACMET:

Vastates Teie ankeedile pean tähendama, et minul kui aktiivsel teatriinimesel, kes on tihedasti seotud ühe teatriga, on raske vastata objektiivselt kõigile küsimusile, seepärast jätan mõnedele vastamata.

Esimesele küsimusele vastan aga meelega. 1935/36. a. hooaeg on mind üldiselt rahuldanud, eeskätt seetõttu, et ühegi teatri juures pole olnud märgata tegevuse tagasimeinekut, vaid — vastupidi — enamuse juures on märgata tegevuse tõusu tendentsi.

Möödunud hooaeg tõendab, et teatrid on leidnud püsiva kontakti publikuga, mis iseenesest on väga oluline terves teatri olemuses. Rahuldusega peab veel märkima teatrite tendentsi asuda tõsisemate ülesannete juure ja nõudlikkuse kasvamist lavastuste kunstilise külje esitamisel. On rõõmustav konstateerida, et publik kviiteeris elava osavõtuga teatrite pingutusi kaalukamate lavateoste esitamises (nagu Ibseni „Kummitused“, „Peer Gynt“ jt.). Kahjuks oli algupärandite saak arvuliselt möödunud hooajal teatrite üldkokkuvõttes kehv (dramatiseeringuid mitte arvestades), millisest küljest mind isiklikult möödunud hooaeg ei rahuldanud. Ilma väärtusliku algupärase lavakirjanduse küllaldase juurekasvuta ei ole omateatri väljaarendamine mõeldav.

Usun, et ka möödunud hooaja ainelise menu üle ei saa teatrid nuriseda.

ARTUR SIKKENBERG:

1. Ei rahuldanud. Ei või ütelda, et möödunud hooaeg oleks olnud halvem eelmisist. Kuid seal ei tundunud seda edasikandvat tungi ja hoogu, mis kunstile on eelkõige omane. Näis vähe otsinguid ja rahutust. Kõik: lavastused, näitlejate mäng etc., olid küllaltki silutud, ent... midagi, too kunstis nii vajaline tsipake, jäi ikka puudu. Võib-olla teatris sel hooajal oli liiga istuda. Mugav ja rahulik. Ei häiritud seal ootamatustega ei positiivses ega negatiivses suunas, kui süa mitte arvata A. Kallase „Mare ja ta poja“ puhul tekitatud teatrikunstist sõltumatuid sõnaheitlusi ja E. Vai-guri „Potilille ja karusammalt“, mida ma aga pole näinud.

2. Elamusi andsid äsjasel hooajal E. O'Neilli „Oi noorus“ Estonias oma ansambliühendusega, siis H. Ibseni „Kummitused“ Draamastuudios ja A. Korneitsuki „Platon Kretset“ Töölsteatris. Viimane hoolimata mõne näitleja ebasobivusest seal ja lavastuslikust ebahütlusest. Aga küsitud suurim teatrielamus sel hooajal? See jäi saamata.

3. Puudusena peaks kõigepealt märkima meil ikka edasi kestvate dramatiseeringu-tõbe, mis küll ehk ei olene teatrist, aga teatrit süiski tugevasti rüüvab. Lavaletoodud uutest kui ka moendatud algupärandest ei vii ükski meie näitekirjanduse arengu joont ülespoole. Repertuaaris tundub mõndki juhustlikku, ses pole näha plaani- ega sihikindlust. Ka näikse mõningasti valitsevat mingi tendents „rahvalikkusele“ repertuaari valikus, samuti lavastusiski, kusjuures selle saavutamise püüül läaldatakse ühelt poolt naturalistlike, teisalt jälle melodramaatiliste sugemetega.

4. Saavutuste hulgas tuleb eeskätt mainida W. Shakespeare'i jälletoomist meie lavale, kuigi sedapuhku on pakutud ühekiõlgelt vaid ta komöödiad. Võib-olla on see aga vajaline stuudium ta tõsisemate ja sügavamate teoste ründamiseks, milliseist näeksin lähemal hooajal laval näit. „Romeo ja Julia't.“ Ka on hooaja kestes rõõmustanud mitmeigi meie näitlejaande arenemine, mis on avaldunud nii osa psühholoogilises tõlgendamises kui ka väliste vahendite meisterlikus käitlemises. Samuti mõneski lavastuses võis leida tükati viiteid, et soodsamais ja paremini korraldatud tööoludes ning sobiva repertuaari najal meie teatrid võiksid mitmekordselt ületada tänaseid tulemusi.

ANTS MURAKIN:

Möödunud teatrihooaeg, nagu elmisedki, on mind rahuldanud sel määral, kui palju tohib nõuda meie oludes töötavalt ja oma iselaadi veel mitte leidnud teatrit. Tehnilise külje, mänguühtluse ja näitleja mängukultuuri kestva tõusu kõrval võis märgata teatavas mõttes repertuaarigi paranemist. Ühtlasi taotellakse minna (iseäranis väiksemis teatris) oma näidendi viljelemise suunas. Kunstiliselt rahuldava omateatri ideaal aga hõljub alles teispoole mikumärki-kooli — meist veel üsna eemal tulevikus.

Suurt elamust ei ole meie teater läinud hooajal mulle annud, olgugi et üksikute stseenidega mõnes etenduses on tulnud üpris haaratuna kaasa elada.

Meie teatri suurimaks puuduseks pean ta halba keelt, nii näitleja kui ka — päris tihti — autori oma. Kogu viimase aastakümnegi kestes ei ole meie näitleja — eriti operetinäitleja — emakeel peaaegu sugugi paranenud ega suutnud publikule anda esteetilist rahuldust ega mõjuda kasvatavalt — kuigi see peaks olema ta ülesanne, — vaid vigamus on olnud isegi vastupidine: nii mõnigi vaataja teatrisaalis võtab näitleja tugevat keelt puhta kullana.

Saavutusena võib süiski märkida vähimalt selle, seni ignoreeritud puuduse ära-tundmist teatri juhtivate meeste poolt.

EDUARD ROONE:

Kahjuks ei ole mul võimalik olnud Tallinna teatrite etendusi, peale mõne üksiku, näha ja sellepärast ei saa Teie küsimustele vastata. Tartus on igatahes möödunud hooajal tehtud tublisti pisivat ja tagajärjekat tööd.

Mind huvitab ainult üks suund, mida meie teatrid ja lavastajad on asunud viljelema: see on dramatiseeringute liigrohkus, missugused harilikult kunagi täisväärtuslikku teatrielamust ei suuda anda. Meil on kombeks saamas, et iga nimekam romaan seatakse lavale, isegi vähemtähtsateni on juba jõutud, ja tuleb vist aeg, kus uuduse mõttes luulekogusid ja koosolekute protokolle asutakse dramatiseerima. Sellest vildakast teest tuleks hoiduda: romaan ei saa olla korraga ka näidend ja luulekogu ning kes teab veel mis muu. Tuleks leida tõhusaid abinõusid selleks, et ergutada meie kirjanikke häid lavatükke kirjutama.

ACFRED MERING:

Loen saavutuseks, et Ugalas on tuldud äratundmisele, et teatril on võimalik areneda ainult üht ala, s. o. sõnalavastust, harrastades.

Meeldivaiks sündmusiks olid:

1. Provintsiteatrite toetuse suurendamine.
2. Esimese väljaspoolt Viljandit arvustaja (hra V. Mettuse) külaskäik Ugalasse.
3. Sihtasutuse „Kultuurhoone“ loomine Viljandisse, mille esmajärguliseks ülesandeks on teatrihoone ehitamine kodulinna.

UGALA NÄITLJASKOND:

Salmes Tamme: Möödunud hooaja parimaks lavastuseks pean Luts-Särevi „Tagahoovis“. Ugalas häirib vilets valgustus ja saali halb akustika. Mängiksin meel- sasti täissaalidele.

Benita Luts: Isiklikult rahuldab läinud teatrihooaeg. Kurnavad ja ebameeldivad on ringreisid. Loen suurimaks saavutuseks suutmist ossa sisse elada ja unustada publiku.

Olly Birk: Suurim elamus oli „Kaugete randade“ kolmandal etendusel — mängida peakinna näitlejale.

Inspitsient-näitleja Ed. Pukki suurim ebameeldiv elamus oli Sepa „Püekese poole“ etendusel kolmanda vaatuse ajal. Üks peaosalisist peab tulema lavale vastsündinud lapsega. Pukk aga unustas „lapse“ tegemata. Tõeliseks elamuseks peab ta „Tütarlaps tänaval“ etendusi.

Lex Johanson: Läänud hooaeg ei rahuldanud, sest polnud ühtki head draamat. Suurima saavutusena märgin „Tütarlaps tänaval“ lavastust, oma originaalseima osana Pilli Juksi — Mälgu „Mees merelt“.

Felix Tomberg: Meeldivaim osa läinud hooajast oli Beljski Lutsu „Tagahoovis“.

Aleks. Mälton: Kõige südamelühedasem stseen oli „Fannys“, kus mul Cesarina tuli mängida Fannyga. Valus on näitejuht Meringi lahkumine.

Ants Viir: Mitme aasta kohta suurim elamus oli näha Draamastuudio „Kummitusi“. Suurima puudusena märgin asjatundliku arvustuse puudumist. Suurimaks saavutuseks pean Tartu Teatrikunsti Stuudio „Juuditi“ lavastust.

AUGUST MÄLK:

Kas teatrihooaeg rahuldab? Ei. Palju tühist, sihitut ja sisutut, võõrast ja vaimuvaest. Muuseas: et ta rahuldab, s. t. läheneb ideaalile — kas see sugune aeg üldse saabub nõudlikule inimesele? Igatahes möödunud aasta näitas aga küll mõningaid heledaid löimi teatritöö üldises koos. Ja — näikse otsitavat teed ja tegusid, mis rahuldaksid. See on isegi midagi!

Minu suurim teatrielamus? Pisut nagu paha ütelda! Nimelt oli see minu enda „Mees merelt“ Vanemuise esilavastuses. Ja pisut teistlaadi „elamusi“ andsid ka mõningad vastu-karva-silitused „Päevalehes“ rahvusteatri küsimusi arutades.

Puudused? Mulle näib, et teatril puudub küllaldaselt selge ja ilmekas siht ja töö kandepind. Ilmneb palju juhuslikku, nagu tuule-toodut.

Saavutused? Rahvusteatri mõtete liigutamise, mõningal määral tähelepanu kaldumine senisest suuremas ulatuses algupärasele lavakirjandusele ja Ants Lauteri kiri „Teatri“ aprillinumbris „Anne ja töö“. Õige sõna avalikult öelduna on juba teeleminek vajalike sihtide poole ja peaks arvatama saavutuste hulka. Liitati, kui midagi enamat pole.

JUHAN JAIK:

Möödunud teatrihooaja rahuldavaimaks jooneks oli kahtlemata algupärase repertuaari domineerimine meie teatrite mängukavas. Teisiti poleks see küll olnud mõeldavgi, sest langes ju hooaeg ajaliselts ühte meie omaloomingu aastaga — raamatu-aastaga. Teatril oli siin võimalus tõsta esile seda osa meie loomingust, millele rajaneb teater. Kuigi üks teater siin erines teravasti teistest, ei suutnud see õnneks süiski üldpilti rikkuda, sest mida üks jäi võlgu, seda tasusid teised. Möödunud hooaega võime süiski võtta kui algupärase repertuaari esiplaanile kerkimise aastat.

Kuna ka teatripubliku poolehoid kuulub algupärastele, siis võib nentida, et meie teatrikunst on õigel arenguteel rahvusliku teatri poole. Jääb ainult soovida sellase arengu edasikestmist, et näitekirjanikud suudaksid edaspidigi anda meie teatritele ajakohaseid ja tüsedaid ülesandeid.

ERICH REMMELGAS:

Möödunud teatrihooaeg pole mind rahuldanud. Peame ju selleks teatreid ülal, et neis näha meie omapärase loomingu lavastusi. Lavakirjanikud on olnud ahtrad ja seepärast pole ka teatrid algupärastest lavaasjadest annud midagi. Eesti algupärane draama on tõesti kõrvad pea alla pannud, kuna kõik, kes vähegi kirjutada oskavad, kirjutavad ajaloolisi romaane. Näib, et natuke vara on veel rääkida rahvuslikust dramateatrist. Dramatiseeringud on ainult draama aseaine.

Maailma ooperiliteratuur kipub meil ka vägisi tuttavaks saama, kuna mitmed ooperid on olnud teiskordsel lavastusel. Algupäraseid oopereid pole aga nii pea loota. Heliloojad ütlevad: andke libreto. Andku, kes on suutlised. Ed. Oja, Eugen Kapp ja veel mõnigi mees teeks — aga millest? Tahaksin lavalt kuulda ka kord vastuvõetavat eesti muusikalist draamat.

Teatrid annavad liiga palju komöödiaid. Oleme jõudnud välja rahalikumale ajastule ja rahvas suudab juba jälle muiata — oleks aeg repertuaari ümberkorraldamiseks tõsisemas vaimus.

Kui lehemees oma kolleegade-teatriarvustajate vastu otsekohene olles ja neid mitte süüdistades nende eriala mittetundmises pean süiski oma sisetunde kohaselt kinnitama, et nad ei viitsi süveneda arvustatava tüki sisusse. Ma ei tea, kas nad on vaesed sisemise kõlapinna poolest, või mis süin viga, kuid neid mehi ei maksaks tulevikus palju usaldada. Selle eest võiks neid tihedamini proovidele kutsuda, kui neil huvi teatri vastu on olemas.

Pole midagi imestada, et „Oi noorus“ Estonia on lõõnud läbi. Sel tükil on palju inimlikku ja sisemist soojust perekondlikul taustal ja selle tüki vaatamine on mulle valmistanud mitu ilusat õhtut.

Saavutusena võiks märkida seda, et on osatud rahvas jälle teatrisse tuua. Kui see rahvas ka siis teatrisse jääb, kui tulevikus pakutakse midagi kaalukamat ja raskeamat, siis võiks ütelda, et meie rahvas pole veel operettidega ja komöödiatega rikutud. Tingel-tangelitega on kerge rahvast kokku ajada, katsutagu seda teha ka „oigamiste“ ja „raskete sisemiste võitlustega“.

KARL EHRMANN:

Minu muljed 1935/36. a. teatrihooajast on neljast linnast: Võrust, Tartust, Tallinnast ja osalt ka Pärnust. Olen näinud peaaegu kõik nende linnade teatrisaavutused sel alal, kõige vähem küll Pärnus, kuhu asusin elama hooaja lõpul. Pean ütleva, et kokkuvõtte möödunud teatrihooajast nende nelja linna teatreist pole kangeltki halb, on pigem parem ja mitmekesisem kui võis arvata ja loota. Hooaeg rahuldab, ainult selles osas mitte, et meie riiklik teater Estonia näol jäi raamatu-aasta puhul andeksandmata passiivseks algupärandi suhtes. Sellest on kahju, kuigi suures osas täitsid selle tühiku teised Tallinna ja ka provintsiteatrid, tagajärjega, mis tõendab, et meie teatri edasi- viijaks ja meie teatrikultuuri süvendajaks on ikkagi algupärand, kui huu meie luust ja liha meie lihast. Kurva nähtusena tuleb aga minu arust algupärandi puhul tähendada seda, et oleme jõudnud sellegi languse lähedale, sest meie teatrid pidid möödunud hooajal toitma publikut suuremalt jaolt dramatiseeringuga („Maatra sõda“, „Toomas Nipernaadi“, „Vaikne nurgake“, „Tagahoovis“) ja eriti mitte just silmapaistvate ja kauaks meele jäävate algupäraste lavateostega, milledest süiski parimaks hooaja saavutuseks pean Aug. Mälgu „Mees merelt“.

Mu suurim teatrielamus 1935/36. a. hooajast oli ometi mitte algupärandi õhtul „Platon Kretseti“ ja „Peer Gynt'i“ õhtud ei unune nii pea. Küll ei taha ma aga meele tuletada „Napoli päri“ jandiõhtut Tartu Vanemuises.

Minu soov: mängitagu, eriti väiksemates linnades, vähem, kuid seda valitumat.

ARNOLD SEPP:

1. Kas mind isiklikult on rahuldanud 1935/36. a. teatrihooaeg? — On küll.

2. Minu suurim teatrielamus sel hooajal? — Estonias „Pähkklipureja“ ajal.

3. Mida märgin puudusena? — Lakooniselt on raske vastata. Vahest lubatakse aga küsimust veidi muuta: mis tundus mulle suurima ebameeldivusena möödunud hooajal? Siis: see, et ühes Lüti autori dramatiseeringus olime täiesti eestistanud ja oma oludele kohandanud mitte ainult lätlaste geograafia, vaid ka nende paatosliku patriotismi. Kui juba lavastada võorast autorit, siis ka nii, nagu see autor on kirjutanud oma teose. Oma iseteadvust hakata ehtima lätlaste sulgedega, see mõjub ikkagi kuidagi häirivalt.

4. Mida saavutusena? — Pole ka kerge lühidalt vastata. Vahest ehk kõige enam seda, et meie näitlejaskond hakkab stabiilsemalt ja teadlikumalt organiseeruma ja et üldine näitlejaskonna iseteadvus tõuseb.

LEO SOONBERG:

Päris avalik olles pean tunnistama, et möödunud teatrihooaeg mind kõigiti ei rahuldanud. Teater mõjus (vähimasti Tallinnas) kuidagi solidselt ja täiskasvanult, puudus otsingute noorusetuli. Kõlab paradoksina, kuid mulle näib, et teater on kunstiliselt palju kaotanud, kui publik üks meelselt temaga rahul on. Ja Tallinna publik oli teatriga rahul. Seetõttu kujuneski minu suurimaks teatrielamuseks A. Kallase „Mare ja ta poja“ puhul tekkinud sulesõda. Selles ei peegeldunud too vastik leige rahulolu, vaid me nägime, et inimesed teatrist südamega osa võtavad.

Järeisõna toimetusele:

Vastuste ees märgitud küsimustega pöördus „Teatri“ toimetus kirjalikult rea silmapaistvate kultuuritegelaste poole, eeskätt nende poole, kel on huvi teatri vastu või vahendituid kokkupuuteid sellega. Sellest pidi kujunema meie avaliku elu tegelaste isiklike hinnangute kokkuvõte sellase suure ja üldise tähtsusega ala kohta nagu seda on teater ja näitekirjandus, kuulugu siis vastaja teatrilal töötajate hulka või püüdugu ta osa vaatleja-publiku huviga.

Kui läheneda saajaprotsendilise nõudlikkusega „Teatri“ vastse ürituse tulemustele, siis kahtlemata võime leida siin lünki ja ulatuslikkuse puudust. Mõõname, et võib-olla pidanuksime esitama igapäevale individuaalsed küsimused intervjueri kaudu, mis oleks toonud meile täpsemad vastused ja tõmmanud ligi ka need, kelle vastused puuduvad, kuid keda avalikkus tahaks meeeldi näha avaldamas oma seisukohti. Kahjuks ei lubanud intervjuerimiste korraldamist ajakirja ainelised võimalused. Ja lõpuks nõuab säärase ankeetide korraldamine ja neile vastamine sellekohast kultuuri ja traditsiooni, mida on võimatu saavutada ühe või paari aastaga.

Algatasime tänavu sellase kokkuvõtliku hinnangu tegemist meie teatrihulale hooaegade viisi, jatkates seda traditsiooniliselt igal kevadel teatri hooaja lõppedes. Ja kui me aastate pärast võime saada sel teel hinnanguid, mis ulatuselt, kõikehaaravusega ja sisulise läbimõeldusega annavad ümariku pildi eesti teatrikultuuri tasemest, siis on „Teatri“ eesmärk saavutatud ja me mõistame ja unustame esimeste aastate ankeetide tagasihoidlikud tulemused.

Suurim tänu kõigile, kes oma vastustega on aidanud kaasa ühe uue traditsiooni loomisele meie teatrielus!

Paul Sepp

Näitejuhi ABC

Näitejuht ja inspitsient

Lõpuks arvan siinkohal veel tarviliseks juhtida tähelepanu ühele tegelasele, kes näitejuhi kõrval mängib teatris mitte just viimset osa. See on nimelt inspitsient ehk näitejuhi abi, ta parem käsi, ta korralduste ning käskude täitja.

Inspitsiendi ülesande täitmiseks ei kõlba igauks. Tal peab olema tarvilisel määral energiat, taipu, orienteerumisoskust ja, võib ütelda, sõduri distsipliini. Säärase inspitsiendi koolitab teater aastate kestes.

Toon siin mõned reeglid inspitsiendi kohustustest ja õigustest, mis on maksvad igas kutselises teatris.

Inspitsient täidab otsekohe ja vastuvaidlemata kõik näitejuhi korraldused. Ta astub töösse sellest momendist peale, millal algab näitejuhi koostöö näitlejatega, ja viibib kõikidel proovidel vahet pidamata, olles kogu aeg näitejuhile käepärast. Juba enne lugemisproovi on ta astunud näitejuhiga ühendusse ning omab samuti nagu näitejuht näitemänguraamatu ehk inspitsiendi- raamatu, millest ta ei lahku milgi tingimusel seni, kuni tükk püsi teatri mängukavas. Oma raamatusse kannab ta, samuti nagu näitejuht, kõik: a) tarvilised dekoratsiooni lavaplaanid, lavasisustused, b) tarvilised rekvisiidid; c) tarvilised kõla- ja valgustuse efektid; d) rekvisiidid ehk asjad, mis näitleja peab kaasa võtma, kui ta lavale läheb; e) proovidel mõõdetud vaatuste ja etteastete väl-tused.

Ühe sõnaga, inspitsiendi raamatusse fikseeritakse kogu etenduse tehniline külg. Selle tehnilise külje läbiviimise eest hoolitseb inspitsient.

Inspitsient ilmub peaproovile ja etendus-tele kaks tundi enne algust, ta tuleb esimesena. Ta vaatab isiklikult iga etenduse eel läbi kõik rekvisiidid ja asjad, proovib eesriiet ja valgustust. Eriti hoolikalt kontrollib ta revolvreid, millega laval lastakse, et vältida õnnetust. Tund enne etendust ta isiklikult kontrollib, kas kõik tegelased on kohtadel, ja kui keegi puudub, siis ta otsekohe teatab sellest näitejuhile.

Etenduse ajal inspitsient ei lahku ühekski hetkeks oma raamatust, ta ei usalda seda kellegi kätte. Ta ei jäta midagi teiste hooliks, vaid kontrollib kõik ise.

Etenduse ajal on inspitsient nagu kapten laeval, kelle sõna kuulevad nii esimene näitleja kui ka kõige viimane lavatööliline. Kõik tema korraldused sünnivad näitejuhi nimel ja usaldusel.

Muidugi esietendustel ja suurlavastuste etendustel on näitejuht ise ka laval, inspitsiendile abiks, ja alles siis, kui lava tehniline personaal on juba harjunud oma ülesandega, teisel, kolmandal etendusel, võib näitejuht lahkuda etenduselt, usaldades etenduse kordamineku inspitsiendi hoole.

Maalavadel, asjaarmastajate teatris, kus ei ole kindlat isikut inspitsiendi kohale, peab näitejuht oma valiku tegema eriti hoolikalt, sest vastasel korral tuleb tal endal neid kohuseid täita, mille tõttu võib kannatada näitejuhi kunstiline töö.

LÖPPSÕNA.

Jõudes oma ülesande lõpule pean lisama varem öeldule veel mõningad mõtted näitejuhi osast teatrikunstis loomingus.

„Nagu esimene viiul orkestris, nii näitleja teatris üksinda ei loo veel etendust — peab keegi seisma puldi ees,“ — ütleb kuulus Saksa arvustaja Alfred Kerr.

Vaevalt mõnikümmend aastat tunneb teater näitejuhti kui iseseisvat kunstnikku, kelle looming ei ole vähema tähtsusega teatrile kui näitleja või dramaturgi looming.

Stanislavski, Meierhold, Taiirov, Max Reinhardt on näitejuhid, kellede nimed teatri ajaloo jäädav püsima võib-olla suuremas aupaistes kui Salvini, Duse, Moissi ja teiste kuulsate näitlejate nimed. Need näitejuhid töid teatrisse revolutsiooni, oma isikliku loominguga nad rajasid uue aja-järgu teatri ajaloo.

Üldiselt on veel praegugi näitejuhi seisukord teatris kõikuv ning režii kui omaette kunst on alles teed rajamas. Näitejuht teatris kui kutseline kunstnik ei ole veel täit usaldust ja tunnustust leidnud ning suuremalt jaolt on see ala kujunenud esimeste näitlejate kõrvalkutseseks. Ka majanduslikult on olud säärased, et näitejuht ei leia teatris esimese näitlejaga võrdset hinnangut — näitejuht saab vaevalt kolmandiku prominendi honoraarist.

Andekas näitejuht, tõeline režii-kunstnik, astudes teatri kollektiivi kannab oma isikliku loominguga kogu teatrit, annab talle oma kindla kunstilise ilme. Ta ei lavasta ainult järjekordseid tükke, vaid kogu teater on tema lavastus, tema režii-plaan. Ta mõjutab oma loominguga teatri reper-tuaari ning kunstilist kollektiivi, ta ei las-

ku kompromissedele ning rajab despootiliselt oma tahte, ta on halastamatu diktaator.

Säärast diktaatorit, kahjuks, meie eesti teater veel ei tunne. Selleks oleks ehk saanud „Hommikuteatri“ looja, kadunud A. Bachmann, kui Kõrgeim Näitejuht ei oleks teda nii varajaselt enda juure kutsunud. Sel andekal noorelmehel olid kõik eeldu-

sed selleks, et luua suuri väärtusi eesti teatrikunstis, et saada teatri reformaatoriks, sest tema loomingus oli palju julgust ja revolutsioonilist dünaamikat.

Ei Stanislavski ega Meierhold oleks suutnud mingit imet teha võõras teatris, võõras kollektiivis!

Vaid oma loodud teater, oma kollektiiv on näitejuhi loomingu väli!

Vahelgemisi teatrist ja teatrirahvast

Lugu, mis pole anekdoot

O. Lutsu „Tagahoovis“ Särevi dramatiseringus on vististi juba igal laval ei-tea-mitu korda mängitud. Et Lutsu oma tüübid on võtnud osaliselt tõsielust, seda ei tea aga paljudki. Ja mitte-tartlasist ei aima vist keegi, et üks „Tagahoovi“ meeleejäävaim kuju, maalermeister Trei, on täpne koopias reaalelust. See mees, hoolimata oma äärmusse (kaldunud) boheemlikust eluviisist, mis tegi ta tööpäraseks „Villa Hortensia“ ehk „Valge saali“ elanikuks, oli oma eluajal otsituimaid maalermeisterid ja peaaegu pooled Tartu äärelinna poodide sildid olid tema maalitud, mida reetis sildinurka kirjutatud „Frey“.

Meile, tol ajal nii aasta paari-koolmeteistkümnelestele poisikestele, oli Frey aga kõige kurjem vaenlane — eriti siis, kui ta oli punjus (ja seda oli ta alati, ehkki oli maailmasõja aeg ja viin ametlikult keeldud). Muidugi — kallale ta kellelegi just ei tulnud, aga kui juhtusid talle ütlema „Frey Butter“, siis läks sõjaks. Milllegipärast ta seda sõna ei sallinud.

Kord tulime koolist ja tänaval tuli vastu Frey. Oli õhtune aeg. Kooliruumide koorimatuse tõttu käis meie klass pärastlõunati. Paar vanemat poissi hakkasid minu kallal norima, et „ega sa ikka ole kellegi mees, näe, ei julge Freyle ütelda „Frey Butter“. Kes kannataks niisugust kahtlustust? Ajasin rinna ette, ja kui Frey meist juba veidi möödas oli, hõikasin poolvaljusti: „Frey Butter!“

Frey pööris kannal ümber ja tuli kallale. Meie eest plehku. Nähes, et poisikesi kätte ei saa, maalermeister seisatas ja otsis maast kivi, millega visata. Selle ajaga olime meie — mina kõige ees — juba lähimal tänavanurgal ja ma pidin ühe kesk-misekavulise, tüsedavõitu, ümarguse näoga isanda peaaegu pikali jooksuma. Selle paar vandesõna aga kadusid Frey sajatusesse, ja kui ma umbnelja joostes peagi ko-

dus olin, peksis süda veel pool tundi ta-gantjärele.

Hiljem — mitu, mitu aastat hiljem — nägin jälle seda ümargusenäolist isandat, ja siis üteldi mulle, et see on kirjanik Luts. Seesama, kes kirjutab „Kevade“ ja „Suve“.

Nii „tutvusin“ esmakordselt ühe kirjanikuga ja ühe — kirjandusliku tüübiga.

... lugu, mis on anekdoot

Anekdoot, mis pole (kahjuks!) mõeldud välja mitte meil, vaid mujal, kuid mis oma „üldnimilikelt“ omadustelt sobib kõikjale. Nümmelt:

Teatris tehakse uue tükiga esimest lava-proovi. Miski ei klapi, kõik on liga-loga. Direktor — ehtne teatridirektor — jookseb vestiväel mööda lava ringi, trambib jalga-dega, kitkub oma juukseid. „See pole teater, see pole teater,“ kanjub ta raevunult. „See on hullumaja! Saate aru: hullumaja!“

Seepeale lausub vanem koomik mõnusalt: „Hullel veel. Hullumajas on vähimasti direktorgi normaalne.“

... ja veel üks anekdoot

Toimetaja (autorile käsikirja tagasi visates): See... see pidavat olema jutt, jah? Ah Teie arvate, et see on jutt, mis kõlbab trükkida, jutt, mida inimesed loevad? Kuulge, noormees, noormees...

Autor: Aga, härra toimetaja...

Toimetaja: Paberikorvis on selle koht! Hakake rätsepaks või kindke põl-du, aga jätkke paberimäärimine. Issand Jumal, ka toimetajal on närvid!

Autor: Aga lubage... mulle näib, et jutul pole viga.

Toimetaja (rahumedes): Noh, hea küll, hea küll... Teate, noormees, võtke nüüd oma käsikirja ja minge. Jumala pärast, minge! Ja kui Te just head nõu tahate: viige oma jutt Särevi kätte, see teeb tust võib-olla hea draama. Ainult see võimalus võib tulla kõne alla. Jumalaga!

Kroonika

KODUMAALT

● Moodustati uus komisjon haridusministeeriumi direktori K. Koljo eesistumisel soovitatavate näidendite nimestiku koostamiseks, mille põhjal haridusministeerium vabastab maa- ja väikelinnade lavad autori-honorari tasumisest. Komisjoni 7 liikmest kuulub 4 liiget „Teatri“ toimetusse: P. Olak, V. Mettus, L. Kalmet ja P. Pöldroos.

● Autorikaitse Ühingult on ilmunud uusi näidendeid: T. Braksi rahvatükk „Võsavennad“ 3 vaat., P. Luide lastenäidend „Tiiu talutütred“ 2 vaat. Sügiseks ilmub veel 6—7 näidendit, peaaegselt maalavadele.

● Haridusliidult on ilmunud: Aino Kalase näidend „Bernhard Riives“ — 1 vaatuses, J. Ruveni näidend „Süüdlased“ 4 v. ja E. Vaiguri rahvatükk „Potilill ja karusamma“ 4 vaat. Lastenäidendeist: P. Rummo noorsoonäidend „Teel ellu“ 3 v., H. Tuliku noorsoonäidend „Rändauhind“ 2 v. ja A. Rahula lastetükk „Käabuste kuninganna“ 1 v. Kaalumisel on 2—3 käsikirja tuntud autoreilt.

● T. Mutsu kirjastusel on ilmunud: H. Anto draama „Viikingite veri“ 4 vaat., R. Ranniku naljamäng „Õnnestunud manööver“ 3 vaat. ja J. Metua komöödia „Muu ja veri“ 3 vaat. Ilmumas on veel 2—3 algupärandit sügiseks.

● Dramatiseeringuina ilmuvad sügiseks teatrisse M. Rava romaan „Kirves ja kuu“ autori dramatiseeringul, A. Mälgu novell „Vanakurja volk“ P. Sepa dramatiseeringul ja sama autori romaan „Õitsev meri“ A. Särevi dramatiseeringul. Kuuldavasti on käsil veel mitme teise romaani ja novelli dramatiseeringud.

● „Draamateatri Ühingu“ näidendite võistlusele saadetavate tööde vastuvõtu viimseks tähtpäevaks on 1. 10. 1936. Züriisse kuuluvad: J. Jaik, E. Hubel, B. Linde, H. Anto ja T. Mutsu. Võistlusele saadetavad tööd tuleb adresseerida: Tallinn, „Draamateatri Ühing“, postkast 335. Samal aadressil saab lähemaid teateid võistluse tingimuste kohta.

● Näitekunsti Sihtkapitali Valitsuse I üleriiklik teatritegelaste seminaar algab Tallinnas 2. juunil ja kestab 11 päeva. Loengutega esinevad V. Mettus, H. Kompus, A. Lauter, R. Olbrei, L. Kalmet, P. Pöldroos, N. Mey, V. Toffer, A. Sikkenberg, J. Aavik, F. Moor, mag. Elango, mag. Ariste, H. Reiman, P. Sepp ja A. Vedro. Seminaari juhatajaks on V. Mettus.

VÄLISMAALT

● On kombeks, et pühitsetakse suurte kunstnike sünni- ja surmapäevi, kuid on harukordne juhtum, et pühitsetakse üksiku töö juubelit. Meyerbeer'i „Hugenotid“ on selleks erandiks, ja täie õigusega, sest 1836. a. Pariisis toimunud esietendus oli suursündmuseks ooperi ajaloos.

Pariisi Suur Ooper luges aukohuseks nüüd, 100 a. möödudes, anda uues lavastuses Meyerbeer'i töö. Ning õhtu pidulikkus tasus Suure Ooperi vaeva täiesti, välja müüdid maja rõhkas aplasist ja õhtu jättis esietenduse mulje.

● Viini Akadeemiateater lavastab hooaja lõpul Edmont Konrad'i uue komöödia „Pesa“ (Das Nest).

Edmont Konrad on tšehhi noorema generatsiooni parimaid draamakirjanikke. „Pesa“ esmalavastus toimus läinud aastal Prahas tšehhi keeles ja saavutas suure menu. Selle tõttu võttiski Akadeemiateater selle nüüd repertuaari.

● Salzburgi Linnateatri puudujätk käesoleval hooajal on tõusnud 50.000 šillingile, mida ei suudeta katta hoolimata kõigist püüdeist. Kuna puudujätk kasvab päev-päevalt, on kuulda, et teater suletakse jüvalt juba enne käesoleva hooaja lõppu.

● Mai keskpaigas tuli Viini Lustspieltheater'is esmalavastusele Franz Molnár'i uus töö „Ime mägedes“ — legend 4 vaatuses.

Molnár, keda peetakse tänapäeva teatritehnika täiuslikuks valitsejaks, käsitleb legendis väikeste teenijatüdrukute tragöödiat, keda süüdistatakse lapsetapmises.

Sisu on haarav ja menu nii publikult kui arvustuseltki oli suur.

● Budapestis on käesoleval hooajal suletud juba 3 teatrit ja nüüd, enne hooaja lõppu, suletakse veel neljas — Kammer-teater. Teatrite sulgemise põhjuseks loetakse ebaõnnestunud repertuaari valikut, mis võõrutas publiku teatrist. Sealne ajakirjandus nimetab 4 teatri sulgemist „kurvaks aja märgiks“.

● Viini lehtede teatel on Budapesti Näitlejate Liit läkitanud kirja Teatrite Juhatuste Liidule, millega tühistatakse 3 aasta eest sõlmitud kollektiivleping. Asjasse pühendatud teadsid juba varemalt, et tähen-datud kahe liidu vahel valitsesid lahkarvamised, mis pidid kaasa tooma kollektiivlepingu tühistamise. Näitlejad on seadnud üles terve rea nõudmisi, mida teatrite juhatused ei taha täita. Nii näit. nõuavad näitlejad eritasu proovide pealt, põhjenda-

des seda asjaoluga, et mitmes teatris on korduvalt tehtud proove, ilma et tükk oleks lavale ilmunud.

● Londonist teatatakse, et suurimaks sensatsiooniks teatrielus tuleval sügisel kujunevat Max Reinhardt'i „Nahkhiire“ lavastus Londoni Kolosseumis, mille Reinhardt, tagasi jõudes Hollywoodist, viib läbi uuendatud kujul ning suuremate teksti muudatustega.

Arvatavasti laulab Londoni esietenduse puhul nimiosa Jarmila Novotna.

● Esimene teater Nõukogude Venes, kes kunstiliste teenete eest sai Lenini ordenmärgi, on Ukraina pealinna Kiievi ooperiteater.

● Müllise valjusega suhtutakse Venes teatrite kunstilisele küljele, märgib järgmine fakt: Leningradi Suur Draamateater on käesoleval hooajal võtnud maha oma repertuaarist 2 lavastust. „Puškini eten-dus“ võeti maha kohe pärast esietendust, sest arvustus tunnistas lavastuse kunstili-selt väärtusetuks. Teine lavastus — Faiko

„Kontsert“ — ei pääsnud aga üldse esi-etendusele, vaid langes välja peaproovil dekoratiivse külje nõrga väljatöötamise pä-rast. Seoses nende asjaoludega vallan-dati kunstiline juht Fedodorov.

● Nõukogude Vene balletitantsija M. Ga-bovitš, kes esines käesoleval hooajal Esto-nias, kirjutab vene lehtedes oma välismaa muljeist, märkides muuseas ka eesti balle-tist järgmist: „Ballett Eestis (Tallinnas) on alles arenemas iseseisvaks alaks. Seni on ta võtnud osa ooperi- ja operetilavastusist. Käesoleval aastal, pühitsedes oma kümnen-dat aastapäeva, balletitrupp lavastas esma-kordselt Tšaikovski „Pähklipureja“ väga andeka eesti baleriini Klaudia Maldutise osavõtul.“

● V. Meierhold organiseerib uudisena oma teatris avalikud proovid, millest ka teiste teatrite näitlejad võivad pealtvaata-jaina-kuulajaina osa võtta. Sääraste proo-vide eesmärk on jagada teiste teatritega oma töökogemusi. Kõik proovid lähevad üksikasjaliste seletustega ja põhjendustega.

Toimetusel.

„TEATRI“ järgmine number ilmub sep-tembrikuu esimesel poolel eesti kutselise teatri 30. tegevusaasta juubelinumbrina suu-rendatud kaustas erakordselt rikkaliku sisu ja pildimaterjaliga. Kaastöö selle numbr

jaoks tuleb saata toimetusele, Tallinn, post-kast 357, hiljemalt 20. augustiks.

Katkestades suveks ajakirja väljaandmise soovime kogu teatrirahvale ja kõigile oma sõpradele — kaastöölilisele ja lugejaile — kau-nist suve, palju päikeseküllaseid päevi ja kosutavat puhkust!

S I S U:

A. MURAKIN — Õige ja kauni keele poole ● L. KALMET — Teatrikunstniku seltskondlik seisukoht ● E. VISNAPUU — Arvustus õditõona ● V. METTUS — Kuidas töötab meie provintsiteater ● M. SILLAOTS — Detailidest laval ● K. A. HINDREY — Postkaarti Rasmus Kangro-Poolile ● R. KANGRO-POOL — Telegramm K. A. Hindreyle ● Teatriite toetusi mitmeis mais ● V. METTUS — VPAiteater Ameerikas ● L. SOONBERG — Teatrimuljeid Soomest ● E. REINING Kilde Eesti-Soome näitlejate sõprusvõistluselt jalgpallis ● Ülevaateid teat-rite tegevusest 1935/36. a. hooajal ● Ankeel ● P. SEPP — Näitejuhi ABC ● Vahelugemisi teatrist ja teatrirahvast ● Kroonika ● Toimetusel ●

PILDID:

«Palju kára ei milleski» Estonias / «Juudid» Endlas / «Tütarilaps tänaval» Ugelas / «Palju kára ei millesiki» Estonias / «Bajadeer» Estonias / «Bajadeer» Estoontias / «Niskavuoren naiset» Helsingi Kansanteateris / Eesti-Soome näitlejate jalgpallivõistlus Helsingis 18. V 1936. / «Platon Kreišet» ja «Poiitill ja karusammal» Töölisteateris / Kaanejoonisus kunstnik Peeter Linzbochill.

Lavakunsti ja -kirjanduse ajakiri „T E A T E R“ — III aastakäik

TOIMETUS: O. Aloe, L. Kalmet, H. Kompus, V. Mettus, P. Põldroos, L. Soonberg

VÄLJAANDJA: Eesti Näitlejate Liit ● VASTUTAV TOIMETAJA: Ed. Reining

Ilmub üks kord kuus, välja arvatud juuni, juuli ja august ● Üksiknumber 25 senti

Toimetuse aadress: Tallinn, postkast 357 ● Aastakäik Kr. 2.—, välismaale kr. 3.—

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused (arve nr. 434) ja teatrite bürood

Üh. „Võhma Eksporttapamaja“

PEAKONTOR JA TEHASED:

V Õ H M A S, Viljandimaal, tel. 42 ja 27
ESINDUSKONTOR V. Karja t., tel. 441-68
TALLINNA LAOD, külmhoone ja jäätehas
V. Karja 1, tel. 441-69.

K A U P L U S E D:

V Õ H M A S, tapamaja juures
V I L J A N D I S, Posti 18, tel 3-15
N A R V A S, Posti 69, tel. 2-94
T A P A L,
TALLINNAS, Valli 10, Urla majas, tel. 441-59
Poska 28
Turukaubamaja kpl. nr. 13, tel. 440-93
Raekojaplats 13, tel. 445-32.

Parim piim on

»Ulesoo« lastepiim

Piimaäri EINPAUL
Reimani 9

GEORG STUDE

ASUT. 1864. A.

MARTSIPAN ŠOKOLAAD

TALLINN PIKK 16
TEL. 442-76

BETTY BESPROSVANNY & POEG

KOOTUD KAUBA SUURLADU

S. KARJA 12. KÖNETR. 446-74
446-63

„Päevaleht“

minevikus, olevikus,
tulevikus . . .

„Päevaleht“ oli

see ajaleht, kes 1905. aastal Eesti rahva rasketele kannatusaegadel julgustas Eesti rahva eneseteadvust ja virgutas eesilasi võitlusele parema tuleviku eesi. See üle 10 aasta kestnud võitlus krooniti Eesti riikliku iseseisvusega.

„Päevaleht“ on

praegu Eesti suurim ja mõjuvõimsaim ajaleht, kelle taaga seisavad erksaimad inimesed kõigist ringkondadest. „Päevalehe“ suur objektiivsus, suurte elutõdede õieti mõistmine ja eesluse ideaalidest kindlipidamine teevad ta kõigi poolt kõrgesti hinnatavaks.

„Päevaleht“ jääb

ka tulevikus Eesti rahvale õiget suunda näitavaks tuletorniks. Tema minevik, olevik ja ülesseatud ideaalid kindlustavad seda.

Lugege kõik „Päevalehte“!

Tellige kõik „Päevalehte“!

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Eestimaa Põllusaaduste Ümbertöötamise Osühing

„VIRU“

Telegr. aadr. Viruosa

Kõnetraat 437-84.

Tallinnas, Suur Kloostri 22/18

VABRIKUD:

Rakveres
Kadrinas
Jõhvis

VALMISTAVAD

kõrgeväärtuslikku
kartulitärklis
kartulisiirupit
glükoosi

Peaesindaja

A-s. Rumberg, Tuberg ja Ko

TALLINNAS

Pagari- ja kondiitriäri / Kõhvik

H. Laas

TALLINN, V. Posti 7

Telefon 446-57

Parimad kodumaa joogid on

$\frac{O}{Ü}$ „**ALKO**“

veinid
liköörid
napsid
ja
konjakid

Esindus ja ladu:

A-S.

Kaubamaja „Estika“

Tallinnas, Suur Karja 20/8,
kõnetraat 447-67.

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehase ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Kõige moodsam

„HOTELL ROOM“

Eestis

„RESTORAN EXPRESS BAR“

kõige suurem Tallinnas

*Luksuslik pidusaal, tantsusaal
ja söögisaal*

Suur baar, baaridaamid

KAKS ORKESTRIT, KABAREE JA
KABINETID

Kööök Grand prix
(Vene ja Prantsuse)

Koloniaal-, kodumaa

ja

välismaa veini äri

Ed. Hansen

.....

Harju 25.

Tallinn

Jooge

prantsuse veine!

INGLIS MAGASIN

H. GUTKIN

soovilab odavate hindadega suurimas valikus

kodu- ja välismaa riidekaupu

igasuguses headuses ja erimustrites

TALLINN, VIRU 4.

TELEFON 436-46.

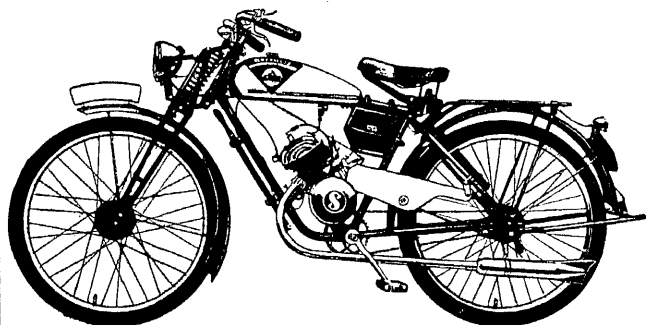
Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

K/M. JOH. TOPS

Tallinn, V. Karja 5, telefon 444-74

Paberikaubad * Kirjutustarbed

i gal arvul

Odavam ja mugavam
liikumisvahend on

Hercules

mootorjalgratas

Hind Kr. 495.—

JOH. FREYBACH

Tallinn, V. Karja 8

PUDUKAUPADE LADU

F. BRASCHINSKY JA POJAD

TALLINN, V. KARJA 12

SOOVITAB

MITMESUGUST

PUDUKAUPA

M. Männil & Ko.

Tallinn, Pikk 13, telefon 431-49

**Raua- ja teraskaubad,
laskeriistad ja**

laskemoon

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Uued kevad- ja suvikaubad

moodsais mustreis kohale jõudnud parimaillt Inglise vabrikuilt

Rätsepaäri **Jul. Kull**

Tallinnas, S. Karja t. 6-3. Tel. 468-37

Tööde vastuvõtt ka tellija materjalist

„ESTOTRÜKK“

Tallinn, S. Karja 8.

Tel. 445 25

Valmistab igasuguseid trükitöid
möödukate hindadega

MEERY puuder – maailma mark.

ETK kölniveed,
lõhnaõlid ja vežetal.

**Peale nende müügil igasuguseid
kosmeetika- ja parfümeerlakaupu.**

TARVILA

Tallinnas, Pärnu mnt. 6.
Urla majas.

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Kevadel, kui ilmad soojad . . .

vajab iga naine

siidriideid, cotton-sukki, pitse, paelu ja trikoopesu,

mida valmistab suures valikus

A/S. OSKAR KILGAS

vabrik Tallinnas

KINDLUSTUS-AKTSIASECTS

EESTI LLOYD

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

EESTI KIVIÕLI A/Ü.
Suurim õlitööstus Eestis

Tehased: KIVIÕLIS
Müügibüroo: TALLINN,
Pärnu mnt. 10

Ü. K. EESTI RAHVAPANK

TALLINN, S. KARJA 19

TELEFON 425-55

*

Toimetab kõiki pangaoperatsioone
nii liikmetega kui ka võõrastega

*

Ostab ja müüb välisraha ja igasuguseid
kindlaprotsendilisi väärtpabereid

*

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühiseuse trükkkoda, Pikk t. 2. 1936.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR